

Z P R A V O D A J

KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE
pro zastupování České republiky před
EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA

Ročník 5 / Číslo 2
Červenec 2017

Připravován ve spolupráci
s analytickými útvary
Ústavního soudu,
Nejvyššího soudu,
Nejvyššího správního
soudu a Kanceláře
veřejného ochránce práv.

Přináší ve formě anotací
informace o aktuální
judikatuře ESLP vydané
proti ČR i ostatním
státům Rady Evropy.

Vychází čtvrtletně
v elektronické formě
([archív zde](#)).

„[j]e třeba mít na zřeteli, že extrémní zranitelnost dítěte je rozhodující a převažuje nad jeho postavením neoprávněně pobývajícím cizincem. [...] Evropské směrnice [v rozsudku se odkazuje na směrnice 2003/9/ES, 2008/115/ES, 2013/33/EU], které rámcově upravují zajištění cizinců, mají v tomto ohledu za to, že nezletilí, ať už v doprovodu či bez něho, patří mezi zranitelné osoby, které vyžadují zvláštní pozornost úřadů. Děti totiž mají specifické potřeby spojené především s jejich věkem a závislostí.“

A. B. a ostatní proti Francii,
č. 11593/12, rozsudek ze dne
12. července 2016, § 110.

KONTAKT

Kancelář vládního zmocněnce pro
zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
e-mail: kvz@mzp.justice.cz
web: www.justice.cz

Databáze judikatury
web: eslp.justice.cz

SLOVO ÚVODEM

Toto letní vydání našeho Zpravodaje se vám dostává do rukou v době, kdy již propukly nejenom školní prázdniny, pomalu také sklizeň obilí (odtud zvolený odstín zralé trávy), ale poměrně naplno i okurková sezóna. Tu mohou narušit jen volné dny, jako tomu bylo na počátku července, a proto se zdánlivě zásadní událost ze Štrasburku – nabytí právní moci rozsudků vztahujících se k regulaci nájemného, jejichž avizovanou anotaci naleznete v tomto čísle – prohnala sdělovacími prostředky až s týdenním odstupem. I tak se ale o rozhodování Evropského soudu pro lidská práva („Soud“) hovoří relativně častěji. Například prý nařídil odpojení nevyčísitelně nemocného dítěte od přístrojů, což pravda není, byť ve věci *Gard a ostatní proti Spojenému království*, napadlé letos v červnu a projednané v rekordním čase, tedy ještě v červnu, přisvědčil britským soudům, že trpící, ani ne roční Charlie, bez reálné naděje na zlepšení svého zdravotního stavu, vskutku může být odpojen.

Rádi bychom však upozornili hlavně na to, že zhruba jednou za čtvrt století předseda Česká republika Výboru ministrů Rady Evropy a že toto období – nyní od května do listopadu – nastalo podruhé právě letos. Vypadá to téměř na astronomický jev, něco jako návrat komety, není-liž pravda? V roce 1995 to byla příležitost pro prezidenta Václava Havla, aby slavnostně otevřel nový Palác lidských práv, jak jsme se o tom již dříve zmínili při rozboru charakteristik této moderní budovy Soudu, jejíž obrázek je v záhlaví. Letos byla shodou okolností nedaleko otevřena budova pojmenovaná po jmenovaném prezidentovi, ale ta je součástí Evropského parlamentu, který toho má s Radou Evropy společného méně, než si většina lidí myslí.

Podstatná jsou však odborná setkání organizovaná v rámci předsednictví. Co se týče fungování kontrolního mechanismu Úmluvy, stojí za zmínku hlavně dvě akce.

V Brně se v červnu za účasti předsedy Soudu Guida Raimondiho či předsedy Soudního dvora Evropské unie Koena Lenaertse konala konference na téma *závažnosti soudních rozhodnutí*, kterou uspořádal náš Nejvyšší soud, jemuž tímto gratulujeme.

V září v Praze pořádáme (kolektiv kanceláře vládního zmocněnce je v tom silně, až bych řekl prominentně, zaangažován) konferenci na téma, které by se dalo z anglického originálu nejlépe přeložit otázkou, *zda směřujeme ke konci uplatňování detence migrujících dětí*. Proč bychom měli, naznačuje citát vlevo převzatý z judikatury Soudu. Rádi bychom, aby se konference zúčastnili nejenom stávající či bývalí představitelé mezinárodních organizací činných v oblasti lidských práv, migrace či uprchlictví, ale třeba také lidé z praxe, tedy z resortů vnitra z různých států, kteří čelí závažným výzvám v dané oblasti, mezi něž může patřit hledání vhodných alternativ k zajištění dětí, ať už je na strasti plné pouti, na kterou se vydali až do Evropy, doprovázejí rodiče, či cestují sami. Pracujeme na tom, aby se i tato akce vydařila.

Teď, na závěr svého sloupku, ale mohu, a to nejen jako dovolenkové čtení, doporučit nynější číslo Zpravodaje. Krásné léto přeje

JUDr. Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnec

OBSAH

Obsah	2	Rozsudek ze dne 30. března 2017 <i>Chowdury a ostatní proti Řecku</i>	18
Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti České republice	3	Ochrana a vyšetřování činů z rasové nenávisti	18
Odškodnění nepřiměřené délky řízení	3	Rozsudek ze dne 17. ledna 2017 ve věci <i>Király a Dömötör proti Maďarsku</i>	20
Rozhodnutí ze dne 7. března 2017 ve věcech <i>DOMIRA, s. r. o. a Meluzínová proti České republice</i>	3	Rozsudek ze dne 28. března 2017 ve věci <i>Škorjanec proti Chorvatsku</i>	22
Regulace nájemného	5	Ochrana soukromí celebrit před bulvárem	22
Rozsudek ze dne 9. února 2017 ve věcech <i>Čapský a Jeschkeová proti České republice</i>	5	Rozsudek ze dne 21. února 2017 ve věci <i>Rubio Dosamantes proti Španělsku</i>	23
Rozsudek ze dne 9. února 2017 ve věci <i>Heldenburgovi proti České republice</i>	6	Povinná výuka plavání	24
Výslech svědků v trestním řízení	8	Rozsudek ze dne 10. ledna 2017 ve věci <i>Osmanoğlu a Kocabaş proti Švýcarsku</i>	24
Rozsudek ze dne 12. ledna 2017 ve věci <i>Bátěk a ostatní proti České republice</i>	8	Rodinné právo	24
Rozsudek ze dne 12. ledna 2017 ve věci <i>Štulíř proti České republice</i>	10	Rozsudek ze dne 10. ledna 2017 ve věci <i>Kacper Nowakowski proti Polsku</i>	25
Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti jiným státům než České republice	13	Rozsudek ze dne 24. ledna 2017 ve věci <i>Paradiso a Campanelli proti Itálii</i>	27
Cizinecké právo	13	Trestní řízení	29
Rozsudek ze dne 14. března 2017 ve věci <i>Ilias a Ahmed proti Maďarsku</i>	13	Rozsudek ze dne 14. února 2017 ve věci <i>Hokkeling proti Nizozemsku</i>	29
Rozsudek ze dne 28. března 2017 ve věcech <i>Z. A. a ostatní proti Rusku</i>	15	Rozsudek ze dne 14. února 2017 ve věci <i>Pătraşcu proti Rumunsku</i>	30
Nucená práce	15	Vězeňství	32
Rozsudek ze dne 17. ledna 2017 ve věci <i>J. a ostatní proti Rakousku</i>	17	Rozsudek ze dne 17. ledna 2017 ve věci <i>Janovskis proti Litvě</i>	32
		Závěrem...	34

Zpravodaj vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky
před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti.

Autoři anotací (v abecedním pořadí): Helena Dvořáková (NS), Ota Hlinomaz (KVZ), Eliška Hodysová (KVZ),
Petr Konůpka (KVZ), Viktor Kundrák (KVZ), Lubomír Majerčík (ÚS), Eva Petrová (KVZ), Vladimír Pysk (KVZ),
Martin Šaroch (KVOP), Kateřina Šimonová (ÚS), Kateřina Šrytrová (KVZ) a Jaroslav Švoma (KVOP).

Obsah Zpravodaje: Petr Konůpka. **Úvodní fotografie:** © Vít Alexander Schorm.

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI ČESKÉ REPUBLICĚ

ODŠKODNĚNÍ NEPŘIMĚŘENÉ DÉLKY ŘÍZENÍ

Rozhodnutí ze dne 7. března 2017 ve věcech č. 60702/11 a 59633/12 – DOMIRA, s. r. o. a Meluzínová proti České republice

Výbor první sekce Soudu rozhodl o nepřijatelnosti stížností, v nichž stěžovatelky namítaly porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a práva na účinný právní prostředek nápravy ve smyslu článku 13 Úmluvy, když shledal, že vzhledem k výši odškodnění, kterého se jim na vnitrostátní úrovni za průtahy v řízeních dostalo, je nadále nelze považovat za „oběti“ namítaných porušení Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

A. DOMIRA, SPOL. S R. O. PROTI ČESKÉ REPUBLICĚ

a) Nalézací řízení

V únoru 1994 byla proti stěžovatelce podána u Okresního soudu ve Zlíně žaloba na zaplacení částky ve výši 35 708 Kč s příslušenstvím, které bylo vyhověno. K odvolání stěžovatelky však Krajský soud v Brně vydaný rozsudek zrušil a vrátil věc k dalšímu řízení. V srpnu 1998 okresní soud žalobě opět vyhověl. Stěžovatelka se neúspěšně odvolala. Její dovolání Nejvyšší soud odmítl jako nepřijatelné a její ústavní stížnost byla odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost.

V říjnu 2003 rozhodl okresní soud o příslušenství pohledávky a o nákladech řízení. Po projednání věci odvolacím soudem podala stěžovatelka dovolání, na jehož základě Nejvyšší soud zrušil rozsudky nižších soudů a věc se ocitla znovu před soudem prvního stupně. Jelikož však došlo k úhradě žalované částky, vzal žalobce žalobu zpět. Okresní soud řízení zastavil a uložil stěžovatelce uhradit náklady řízení státu. Stěžovatelka se odvolala s tím, že její úspěch ve věci nebyl nepatrný, a v září 2009 krajský soud stěžovatelce vyhověl. Nalézací řízení vedené na čtyřech stupních soudní soustavy ve svém souhrnu trvalo celkem patnáct let a devět měsíců.

b) Kompenzační řízení

V říjnu 2006 uplatnila stěžovatelka nárok na náhradu nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou nalézacího řízení u Ministerstva spravedlnosti. To z uvedeného titulu stěžovatelce přiznalo částku 74 tis. Kč. Stěžovatelka s výší odškodnění nesouhlasila a podala neúspěšně žalobu k Obvodnímu soudu pro Prahu 2, později i odvolání, dovolání a ústavní stížnost;

Nejvyšší soud v odůvodnění poukázal především na nízký význam předmětu sporu pro stěžovatelku. Řízení celkově skončilo v dubnu 2011 a trvalo čtyři roky a sedm měsíců. Stěžovatelce se dostalo náhrady za vzniklou nemajetkovou újmu v celkové výši 74 tis. Kč.

B. MELUZÍNOVÁ PROTI ČESKÉ REPUBLICĚ

a) Řízení o výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí

V květnu 1997 podala stěžovatelka u Okresního soudu v Náchodě návrh na nařízení výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí, kterému soud vyhověl a nařídil dražbu. Po dobrovolné úhradě části dluhu povinným prvoinstanční soud částečně výkon rozhodnutí zastavil. V květnu 2004 soud zastavil výkon rozhodnutí i ve zbylém rozsahu, načež k odvolání stěžovatelky dané usnesení zrušil. Proti tomu se následně neúspěšně odvolal povinný. Poté, co se stěžovatelka na splnění dluhu s povinným dohodla, vydal okresní soud usnesení, jímž výkon rozhodnutí zastavil i ve zbylém rozsahu. Usnesení nabylo právní moci v září 2005. Vykonávací řízení tedy na dvou stupních soudní soustavy trvalo celkem osm let a tři měsíce.

b) Kompenzační řízení

V dubnu 2007 uplatnila stěžovatelka u Ministerstva spravedlnosti nárok na úhradu nemajetkové újmy vzniklé nepřiměřenou délkou vykonávacího řízení. Jelikož ministerstvo v šestiměsíční lhůtě nereagovalo, podala v říjnu 2007 žalobu k Obvodnímu soudu pro Prahu 2. Teprve poté stěžovatelka obdržela přípis ministerstva, v němž jí bylo přiznáno odškodnění ve výši 33 tis. Kč. Soud prvního stupně považoval tuto náhradu za postačující, zatímco odvolací soud nesouhlasil, a proto jeho rozhodnutí opakovaně zrušil. V listopadu 2011 vydal obvodní soud v pořadí třetí rozsudek ve věci, kterým stěžovatelce přiznal dodatečnou náhradu nemajetkové újmy ve výši 77 tis. Kč. Obě strany se odvolaly. Městský soud v Praze dle návrhu žalovaného snížil výši přiznané náhrady na částku 44 tis. Kč. Při jejím výpočtu přihlédl k nepřiměřené délce kompenzačního řízení samotného. Proto vycházel ze základní částky pro výpočet náhrady za rok trvání řízení ve výši 20 tis. Kč namísto 15 tis. Kč. Celková délka odškodňovacího řízení na dvou stupních soudní soustavy byla pět let a tři měsíce. Stěžovatelka dosáhla náhradu za vzniklou nemajetkovou újmu v celkové výši 77 tis. Kč.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelky v řízení před Soudem namítaly, že nalézací i kompenzační řízení v jejich věcech nedostála požadavku na projednání věci v přiměřené lhůtě dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Vzhledem k délce samotného kompenzačního řízení podle zákona č. 82/1998 Sb., o od-

povědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem („OdškZ“), a výši odškodnění, kterého se jim v jeho rámci dostalo, dále namítaly porušení článku 13 Úmluvy a poukazovaly na neúčinnost kompenzačního prostředku nápravy.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 Odst. 1 ÚMLUVY

Soud připomněl, že postavení stěžovatele coby oběti ve smyslu článku 34 Úmluvy závisí na tom, zda vnitrostátní orgány uznaly – výslovně nebo alespoň co do podstaty – namítané porušení Úmluvy a zda poskytly stěžovateli vhodnou a dostatečnou nápravu (*Cocchiarella proti Itálii*, č. 64886/01, rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2006, § 71 a 72). Jelikož Ministerstvo spravedlnosti i vnitrostátní soudy výslovně uznaly, že k porušení práva stěžovatelek na projednání věci v přiměřené lhůtě došlo, závisí jejich postavení jako obětí na tom, zda se jim dostalo vhodné a dostatečné nápravy.

a) *DOMIRA, spol. s r. o. proti České republice*

S ohledem na okolnosti případu Soud považoval odškodnění ve výši 74 tis. Kč přiznané stěžovatelské společnosti za dostatečné. Přihlédl přitom zejména k tomu, že z pohledu stěžovatelky nemohlo být v hlavním řízení mnoho v sázce. Ve prospěch sníženého významu předmětu řízení svědčí jak skutečnost, že se jednalo o obchodněprávní spor o částku přibližně 1 320 eur, tak i procesní postavení stěžovatelky jako žalované. O žalované jistě bylo navíc rozhodnuto již v roce 2003. Po zbylou dobu probíhalo řízení toliko ohledně příslušnosti pohledávky. Dle Soudu nadto nic ve spisovém materiálu nenaznačuje, že by stěžovatelka jako právnická osoba v důsledku průtahů utrpěla větší nemajetkovou újmu. Soud připomněl, že ve věci *Comingersoll S. A. proti Portugalsku* (č. 35382/97, rozsudek velkého senátu ze dne 6. dubna 2000, § 35) sice připustil možnost přiznání náhrady za průtahy v řízení i ve vztahu k obchodním korporacím, zároveň však naznačil, že její přiznání není obecným pravidlem jako u osob fyzických, nýbrž odvisí od konkrétních okolností případu. Proto je namístě vždy zkoumat, zda ke vzniku takové újmy skutečně v tom kterém případě došlo, a to např. z důvodu újmy na pověsti právnické osoby, nejistoty při plánování jejích rozhodnutí a konečně – i když v menší míře – z důvodu úzkosti či nepohodlí, které museli pociťovat členové jejích řídicích orgánů. V projednávané věci však Soud neshledal nic, co by naznačovalo, že by stěžovatelka v důsledku průtahů nalézacího řízení mohla pociťovat zvýšenou nemajetkovou újmu ve shora uvedeném smyslu.

Co se týče délky kompenzačního řízení, Soud shledal, že tři roky a osm měsíců trvající řízení na čtyřech stupních soudní soustavy (čtyři roky a šest měsíců, pokud je počítáno i mimosoudní projednání nároku ze strany ministerstva) nelze považovat za nepřiměřené. Nadto stěžovatelka v rámci tohoto řízení nenavrhovala,

aby byla náhrada nemajetkové újmy navýšena právě s ohledem na délku samotného řízení kompenzačního.

Ve světle výše uvedených skutečností Soud učinil závěr, že se stěžovatelce dostalo vhodné a postačující náhrady, a proto ji nadále nelze považovat za oběť tvrzeného porušení Úmluvy dle článku 34 Úmluvy.

b) *Meluzínová proti České republice*

Ve vztahu k druhé stěžovatelce Soud naznal, že částka, která jí byla jako náhrada vzniklé nemajetkové újmy na vnitrostátní úrovni přiznána, je sice nižší než částka, kterou za podobné průtahy přiznává Soud, nicméně s ohledem na okolnosti případu ji lze stále ještě považovat za vhodnou a dostatečnou formu nápravy. Přiměřenost výše odškodnění je totiž třeba posuzovat mj. s přihlédnutím k životní úrovni v dotčeném smluvním státě.

Soud uznal, že délku kompenzačního řízení překračující pět let na dvou stupních soudní soustavy nelze považovat za přiměřenou. Městský soud v Praze však k návrhu stěžovatelky vzal délku tohoto řízení v potaz při stanovení výše odškodnění (*Sartory proti Francii*, č. 40589/07, rozsudek ze dne 24. září 2009, § 26). Proto při výpočtu náhrady vycházel ze základní částky odškodnění za rok trvání řízení ve výši 20 tis. Kč namísto 15 tis. Kč. Výslednou částku přiznaného zadostiučinění tak Soud považoval za dostatečnou.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 ÚMLUVY

Vzhledem k závěru o neporušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu, že vnitrostátní soudy poskytly stěžovatelkám dostatečnou náhradu, Soud dále shledal, že měly k dispozici účinný prostředek nápravy ve smyslu článku 13 Úmluvy (*Mets proti Estonsku*, č. 38967/10, rozhodnutí ze dne 7. května 2013, § 36; *Jussi Uoti proti Finsku*, č. 43180/04, rozhodnutí ze dne 9. prosince 2008). Tuto námitku tudíž Soud prohlásil za zjevně neopodstatněnou.

Současné však Soud připomněl, že již ve věci *Vokurka proti České republice* (č. 40552/02, rozhodnutí ze dne 16. října 2007) vyjádřil obavu z nadměrného prodlužování kompenzačních řízení, která mohou být dle české právní úpravy vedena před orgány několika stupňů, a podotkl, že pokud by v budoucnu vyšlo najevo, že průtahy v řízení dle OdškZ jsou systémovým problémem a stěžovatelé se nemohou domoci vyššího odškodnění zohledňujícího i tyto průtahy (*Golha proti České republice*, č. 7051/06, rozsudek ze dne 26. května 2011, § 71 a 73) – a to bez ohledu na stádium řízení, v němž průtahy nastaly, mohl by Soud svůj závěr o účinnosti tohoto prostředku nápravy ve smyslu článku 13 Úmluvy přehodnotit.

REGULACE NÁJEMNÉHO

Rozsudek ze dne 9. února 2017 ve věcech č. 25784/09 a 36002/09 – Čapský a Jeschkeová proti České republice

Senát první sekce Soudu vydal rozsudek o spravedlivém zadostiučinění, ve kterém pět hlasů proti dvěma přiznal stěžovatelům náhradu majetkové škody po řadě ve výši 49 655 eur a 27 243 eur. Dále každému ze stěžovatelů přiznal částku 3 000 eur jako náhradu nemajetkové újmy. Na nákladech řízení Soud stěžovatelům přiznal částku 3 438 eur a 2 223 eur. Současně jednomyslně zamítl námitku vlády týkající se zneužití práva podat stížnost.

I. Skutkové okolnosti

Tento rozsudek navazuje na rozsudek vynesený dne 3. července 2014 ve věcech *R & L, s. r. o. a ostatní proti České republice*, ve kterém Soud dospěl k závěru, že regulací nájemného bez právního základu v letech 2002 až 2006 došlo k porušení práva stěžovatelů na ochranu majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1, přičemž posouzení otázky spravedlivého zadostiučinění odložil.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K PŘEDBĚŽNÉ NÁMITCE VLÁDY

Po předložení stanovisek stěžovatelů ve věci spravedlivého zadostiučinění vláda namítala, že stěžovatelé porušili pravidlo důvěrnosti jednání o smírném urovnání, neboť se v dokumentech předložených Soudu v rámci řízení o spravedlivém zadostiučinění negativně vyjadřovali k jednáním o smírném urovnání.

Soud na úvod konstatoval, že má širokou diskreční pravomoc při posuzování možných důvodů pro zastavení řízení o stížnosti (vyškrtnutí stížnosti ze seznamu projednávaných věcí) na základě ustanovení čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Soud musí dle uvedeného ustanovení ověřit, zda okolnosti vedou k závěru, že z jakéhokoliv jiného důvodu již nadále není důvodné pokračovat v posuzování stížnosti. Soud zopakoval, že pravidlo důvěrnosti je absolutní a neumožňuje individuálně posoudit, kolik informací bylo poskytnuto (*Abbasov a ostatní proti Ázerbájdžánu*, č. 36609/08, rozhodnutí ze dne 28. května 2013, § 28). Úmyslné porušení pravidla důvěrnosti může být za určitých okolností považováno za zneužití práva podat stížnost, což má za následek odmítnutí stížnosti (její prohlášení za nepřijatelnou) podle čl. 35 odst. 3 Úmluvy (*Mandil proti Francii*, č. 67037/09, rozhodnutí ze dne 13. prosince 2011).

Soud připomněl, že pravidlo důvěrnosti slouží k ochraně účastníků řízení i Soudu před pokusy vyví-

jet na ně politický či jiný nátlak (*Abbasov a ostatní proti Ázerbájdžánu*, cit. výše). Jeho účelem je tedy usnadnit smírné urovnání skrze záruku, že informace poskytnuté v průběhu jednání nebudou odhaleny a zveřejněny. Ustanovení čl. 62 odst. 2 *in fine* jednacího řádu Soudu zároveň chrání Soud a jeho vlastní nestrannost, neboť zajišťuje, že pokud budou jednání o smírném urovnání neúspěšná, jejich obsah nebude mít vliv na výsledek sporného řízení.

Při jednáních o smíru nezůstává Soud zcela stranou. Podle ustanovení čl. 62 odst. 2 jednacího řádu Soudu tajemník Soudu kontaktuje na základě pokynů senátu nebo jeho předsedy účastníky řízení za účelem dosažení smírného urovnání sporu ve smyslu čl. 39 odst. 1 Úmluvy.

Ve vztahu k projednávané věci Soud konstatoval, že dopisy, na něž vláda poukazuje, nečetl velký počet osob a informace z jednání o smírném urovnání nebyly poskytnuty médiím ani jinak zveřejněny. Dopisy adresované Soudu byly dle jeho názoru zaslány s úmyslem informovat Soud o průběhu jednání a za účelem dosažení smírného urovnání. Soud poznamenal, že účastníci řízení byli ostatně vyzváni ve výroku rozsudku ve věci samé, aby Soud seznámili s případně uzavřenou dohodou. Soud dospěl k závěru, že chování stěžovatelů nebylo zneužitím práva podat stížnost.

B. KE SPRAVEDLIVÉMU ZADOSTIUCHINĚNÍ

Stěžovatel Čapský se domáhal spravedlivého zadostiučinění za majetkovou škodu ve výši 1 358 964 Kč (50 252 eur) a za nemajetkovou újmu ve výši 750 tis. Kč (27 734 eur). Dále požadoval náhradu nákladů řízení v celkové výši 752 140 Kč (27 812 eur). Stěžovatelka Jeschkeová požadovala spravedlivé zadostiučinění za majetkovou škodu ve výši 740 498 Kč (27 382 eur) a za nemajetkovou újmu ve výši 750 tis. Kč (27 734 eur). Dále požadovala náhradu nákladů řízení v celkové výši 669 995 Kč (24 775 eur).

Soud poznamenal, že stěžovatelům vznikla majetková škoda, a mají tudíž nárok na náhradu za omezení práva užívat svůj majetek za podmínek zaručených článkem 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě (viz § 104 rozsudku ve věci samé), neboť v období od ledna 2002 do prosince 2004 (stěžovatel Čapský) a od července 2002 do srpna 2005 (stěžovatelka Jeschkeová) nemohli ze svých bytů vybírat dostatečně vysoké nájemné. Soud zopakoval, že státy jsou oprávněny při přijímání právních předpisů v oblasti bydlení stanovit s ohledem na sociální spravedlnost regulované nájemné, které je nižší než tržní nájemné.

V projednávané věci stěžovatelé tvrdili, že jim vznikla majetková škoda odpovídající rozdílu mezi nájemným, které vybrali, a „obvyklým“ nájemným v dané lokalitě za uvedené období, včetně úroku z prodlení. Oproti tomu vláda vzala v potaz nájemné, které stěžovatelé mohli z předmětného bytu vybírat podle záko-

na č. 107/2006 Sb. ke dni 1. ledna 2007 a pro výpočet náhrady použila zákonné referenční kritérium, jako kdyby bylo účinné od 1. ledna 2002.

Podle Soudu je při určení výše zadostiučinění se zřetelem k charakteru porušení konstatovanému v rozsudku ve věci samé třeba vzít v úvahu, jakým způsobem Ústavní soud ve své judikatuře formuloval povinnost vnitrostátních soudů rozhodovat o zvýšení nájemného v období právního vakua, a to rovněž s ohledem na legitimní očekávání stěžovatelů. Soud dospěl k závěru, že určení výše náhrady by se mělo mimo jiné zakládat na rozdílu mezi nájemným v podmínkách volného trhu a nájemným, na něž měli stěžovatelé právo podle vnitrostátní právní úpravy prohlášené Soudem za nezákonnou (*mutatis mutandis Statileo proti Chorvatsku*, č. 12027/10, rozsudek ze dne 10. července 2014, § 157). Soud proto považoval za vhodné odečíst částku regulovaného nájemného, na něž měli stěžovatelé nárok v období, za které má být přiznána náhrada.

Soud zohlednil poskytnuté informace o tržním nájemném ve srovnatelných bytech v příslušném období a o regulovaném nájemném, za které mohli stěžovatelé v tomtéž období svoje byty pronajímat, a se zřetelem k charakteru porušení konstatovanému v rozsudku ve věci samé považoval za přiměřené přiznat stěžovateli Čapskému jako náhradu majetkové škody částku 1 342 944 (49 655 eur) a stěžovatelce Jeschkeové částku 736 660 Kč (27 243 eur). Současně přiznal každému ze stěžovatelů částku 3000 eur jako náhradu nemajetkové újmy.

Pokud jde o náhradu nákladů řízení, Soud konstatoval, že stěžovatel Čapský své nároky doložil pouze v částce 92 956 Kč (3 438 eur) a stěžovatelka Jeschkeová pouze v částce 60 091 Kč (2 223 eur), a tyto jim přiznal.

III. Oddělená stanoviska

Soudce Spano se ve svém souhlasném stanovisku zabýval otázkou, na základě kterého ustanovení by Soud měl rozhodnout o zamítnutí námítky vlády. Dle jeho názoru je správný odkaz na čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy, nikoli na čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Uvedl, že pravidlo důvěrnosti řízení o smírném urovnání musí být důrazné. Odmítnutí stížnosti z uvedeného důvodu má však pro stěžovatele drastické následky – ztrácí možnost přiznání nároku na spravedlivé zadostiučinění. Základem posouzení je otázka, zda tvrzené porušení důvěrnosti je úmyslné nebo omluvitelné, přičemž takový standard nabízí ustanovení čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy, nikoli vágní a pružné ustanovení čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy o zastavení řízení.

Soudkyně Koskelo ve svém částečně souhlasném a částečně nesouhlasném stanovisku vyslovila názor, že v případech zjevného porušení čl. 62 odst. 2 jednacího řádu Soudu nelze postupovat podle čl. 35 odst. 3 písm.

a) Úmluvy a je vhodnější situaci řešit na základě čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy, dle kterého má Soud možnost zvážit, zda porušení za daných okolností odůvodňuje zastavení řízení. Dále hovoří o „vnitřním“ (ochrana objektivitivy Soudu) a „vnějším“ (neposkytnutí informací třetím osobám a médiím) aspektu zásady důvěrnosti dle čl. 62 odst. 2 jednacího řádu Soudu. Není spokojena s odůvodněním většiny za situace, kdy výzva Soudu k seznámení s případně uzavřenou dohodou se týkala jen informací o případné skutečně dosažené dohodě mezi účastníky řízení, nikoli informací o průběhu jednání. Stěžovatelé však jednali v dobré víře, a zastavení řízení by tudíž pro ně bylo nepřiměřené tvrdé. Pokud jde o otázku výše náhrady majetkové škody, Soud dle jejího názoru přiznal nadměrnou náhradu, přičemž přiznání náhrady dle článku 41 Úmluvy má mít kompenzační, nikoli sankční účel. Nadto, Úmluva ani vnitrostátní právo neposkytují oporu pro závěr, že by výchozím bodem měla být úroveň tržního nájemného. Vládou nabízená varianta je nedostatečná. Za situace, kdy nejsou k dispozici údaje umožňující přesněji odhadnout skutečnou škodu, je třeba se vyvarovat přiznání nadměrné nebo naopak nedostatečné náhrady. Stěžovatelům by přiznala částku 30 tis. eur (stěžovatel Čapský) a 17 tis. eur (stěžovatelka Jeschkeová).

Soudce Eicke ve svém částečně souhlasném a částečně nesouhlasném stanovisku považuje za správné, že závěry rozsudku se opírají v části týkající se porušení důvěrnosti jednání o smírném urovnání o čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Sdílí názor soudkyně Koskelo o vnitřním a vnějším aspektu zásady důvěrnosti a domnívá se, že sdělení obsahu jednání o smírném urovnání vnitrostátnímu orgánu v rámci pokusů dosáhnout nápravy na vnitrostátní úrovni nemůže být porušením pravidel důvěrnosti. Konečně se připojil k oddělenému stanovisku soudkyně Koskelo v otázce určení výše náhrady majetkové škody.

Rozsudek ze dne 9. února 2017 ve věci č. 65549/09 – Heldenburgovi proti České republice

Senát první sekce Soudu vydal rozsudek o spravedlivém zadostiučinění, ve kterém pěti hlasy proti dvěma přiznal stěžovatelům náhradu majetkové škody ve výši 4 339 eur. Na nákladech řízení Soud stěžovatelům přiznal částku 2 774 eur. Současně jednomyslně zamítl námítku vlády týkající se zneužití práva podat stížnost.

I. Skutkové okolnosti

Tento rozsudek navazuje na rozsudek vyneseny dne 3. července 2014 ve věcech *R & L, s. r. o. a ostatní proti České republice*, ve kterém Soud dospěl k závěru, že regulací nájemného bez právního základu v letech 2002 až 2006 došlo k porušení práva stěžovatelů na

ochranu majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1, přičemž posouzení otázky spravedlivého zadostiučinění odložil.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K PŘEDBĚŽNÉ NÁMITCE VLÁDY

Po předložení stanoviska stěžovatelů ve věci spravedlivého zadostiučinění vláda namítala, že stěžovatelé porušili pravidlo důvěrnosti jednání o smírném urovnání, neboť se v dokumentech předložených Soudu v rámci řízení o spravedlivém zadostiučinění negativně vyjadřovali k jednáním o smírném urovnání. Dále vláda namítala, že stěžovatelé podali k Ministerstvu spravedlnosti žádost dle zákona č. 106/1999 Sb., ve které řešili otázku smírného urovnání. Konečně vláda podotýkala, že neinformovali Soud o svém návrhu na povolení obnovy řízení podaném v březnu 2015 k Ústavnímu soudu, ve kterém se nadto rovněž negativně vyjadřovali k postoji vlády v rámci jednání o smírném urovnání.

Soud na úvod konstatoval, že jednání mezi účastníky řízení o otázce spravedlivého zadostiučinění poté, co byla tato otázka odložena rozsudkem ve věci samé, se považuje za jednání o smírném urovnání ve smyslu článku 39 Úmluvy, i pokud se jich Soud sám aktivně neúčastnil (*Fabris proti Francii*, č. 16574/08, rozsudek ze dne 7. února 2013, § 7). Soud dále zdůraznil, že má širokou diskreční pravomoc při posuzování možných důvodů pro zastavení řízení o stížnosti (vyškrtnutí stížnosti ze seznamu projednávaných věcí) na základě ustanovení čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Soud musí dle uvedeného ustanovení ověřit, zda okolnosti vedou k závěru, že z jakéhokoliv jiného důvodu již nadále není důvodné pokračovat v posuzování stížnosti. Soud zopakoval, že pravidlo důvěrnosti je absolutní a neumožňuje individuálně posoudit, kolik informací bylo poskytnuto (*Abbasov a ostatní proti Ázerbájdžánu*, č. 36609/08, rozhodnutí ze dne 28. května 2013, § 28). Úmyslné porušení pravidla důvěrnosti může být za určitých okolností považováno za zneužití práva podat stížnost, což má za následek odmítnutí stížnosti (její prohlášení za nepřijatelnou) podle čl. 35 odst. 3 Úmluvy (*Mandil proti Francii*, č. 67037/09, rozhodnutí ze dne 13. prosince 2011).

Soud připomněl, že pravidlo důvěrnosti slouží k ochraně účastníků řízení i Soudu před pokusy vyvíjet na ně politický či jiný nátlak (*Abbasov a ostatní proti Ázerbájdžánu*, cit. výše). Jeho účelem je tedy usnadnit smírné urovnání skrze záruku, že informace poskytnuté v průběhu jednání nebudou odhaleny a zveřejněny. Ustanovení čl. 62 odst. 2 *in fine* jednacího řádu Soudu zároveň chrání Soud a jeho vlastní nestrannost, neboť zajišťuje, že pokud budou jednání o smírném urovnání neúspěšná, jejich obsah nebude mít vliv na výsledek sporného řízení.

Ve vztahu k projednávané věci Soud konstatoval, že dopisy a podání, na něž vláda poukazuje, nečetl velký počet osob a informace z jednání o smírném urovnání nebyly poskytnuty médiím ani jinak zveřejněny. Soud danou věc odlišil od věci *Haarabová a ostatní proti České republice* (č. 42165/02, rozhodnutí ze dne 25. září 2007), ve které stěžovatelé hovořili o návrhu kanceláře Soudu ve vnitrostátním řízení, aby získali odškodnění. Naproti tomu ačkoli právní zástupce stěžovatelů v projednávané věci informoval tentýž orgán (Ministerstvo spravedlnosti), učinil tak ve zcela jiném právním kontextu, což dle názoru Soudu nemohlo být na překážku smírnému urovnání. Pokud jde o podání k Ústavnímu soudu, stěžovatelé neuvedli žádné konkrétní informace z jednání ani navrženou částku odškodnění; k návrhu nepřipojili žádnou korespondenci s Ministerstvem spravedlnosti.

Dopisy adresované Soudu dále byly dle jeho názoru zaslány s úmyslem informovat Soud o průběhu jednání a za účelem dosažení smírného urovnání. Soud poznamenal, že účastníci řízení byli ostatně vyzváni ve výroku rozsudku ve věci samé, aby Soud seznámili s případně uzavřenou dohodou. Soud dospěl k závěru, že rovněž vzhledem ke skutečnosti, že dopisy si nemohl přečíst nijak velký počet lidí, na rozdíl od situace, kdy by příslušné informace byly poskytnuty médiím, chování stěžovatelů nebylo zneužitím práva podat stížnost. Soud dodal, že neinformování o podání k Ústavnímu soudu bylo procesní chybou ve smyslu čl. 47 odst. 7 jednacího řádu Soudu, avšak nelze se s jistotou domnívat, že stěžovatelé měli v úmyslu uvést Soud v omyl (*a contrario*, *Gross proti Švýcarsku*, č. 67810/10, rozsudek velkého senátu ze dne 30. září 2014, § 28).

B. KE SPRAVEDLIVÉMU ZADOSTIUČINĚNÍ

Stěžovatelé se domáhali spravedlivého zadostiučinění za majetkovou škodu ve výši 118 880 Kč (4 339 eur). Dále požadovali náhradu nákladů řízení v celkové výši 184 013 Kč (6 721 eur).

Soud poznamenal, že stěžovatelům vznikla majetková škoda, a mají proto nárok na náhradu za omezení práva užívat svůj majetek za podmínek zaručených článkem 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě (viz § 104 rozsudku ve věci samé), neboť v období od července 2003 do prosince 2004 nemohli ze svého bytu vybírat přiměřeně vysoké nájemné. Soud zopakoval, že státy jsou oprávněny při přijímání právních předpisů v oblasti bydlení stanovit s ohledem na sociální spravedlnost regulované nájemné, které je nižší než tržní nájemné.

V projednávané věci stěžovatelé tvrdili, že jim vznikla majetková škoda odpovídající rozdílu mezi nájemným, které vybrali, a „obvyklým“ nájemným v dané lokalitě za uvedené období, včetně úroku z prodlení. Oproti tomu vláda vzala v potaz nájemné, které stěžovatelé mohli z předmětného bytu vybírat podle záko-

na č. 107/2006 Sb. ke dni 1. ledna 2007 a pro výpočet náhrady použila zákonné referenční kritérium, jako kdyby bylo účinné od 1. ledna 2002.

Podle Soudu je při určení výše zadostiučinění se zřetelem k charakteru porušení konstatovanému v rozsudku ve věci samé třeba vzít v úvahu, jakým způsobem Ústavní soud ve své judikatuře formuloval povinnost vnitrostátních soudů rozhodovat o zvýšení nájemného v období právního vaku, a to rovněž s ohledem na legitimní očekávání stěžovatelů. Soud dospěl k závěru, že určení výše náhrady by se mělo mimo jiné zakládat na rozdílu mezi nájemným v podmínkách volného trhu a nájemným, na něž měli stěžovatelé právo podle vnitrostátní právní úpravy prohlášené Soudem za nezákonnou (*mutatis mutandis Statileo proti Chorvatsku*, č. 12027/10, rozsudek ze dne 10. července 2014, § 157). Soud proto považoval za vhodné odečíst částku regulovaného nájemného, na něž měli stěžovatelé nárok v období, za které má být přiznána náhrada.

Soud zohlednil poskytnuté informace o tržním nájemném ve srovnatelných bytech v příslušném období a o regulovaném nájemném, za které mohli stěžovatelé v tomtéž období svůj byt pronajímat, a se zřetelem k charakteru porušení konstatovanému v rozsudku ve věci samé považoval za přiměřené přiznat stěžovatelům jako náhradu majetkové škody částku 118 800 Kč (4 339 eur). Současně zamítl návrh stěžovatelů na přiznání úroku z prodlení jako neodůvodněný.

Pokud jde o náhradu nákladů řízení, Soud konstatoval, že stěžovatelé své nároky doložili pouze v částce 75 959,80 Kč (2 774 eur), a tuto jim přiznal.

III. Oddělená stanoviska

Soudce Spano se ve svém souhlasném stanovisku zabýval otázkou, na základě kterého ustanovení by Soud měl rozhodnout o zamítnutí námítky vlády. Dle jeho názoru je správný odkaz na čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy, nikoli na čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Uvedl, že pravidlo důvěrnosti řízení o smírném urovnání musí být důrazné. Odmítnutí stížnosti z uvedeného důvodu má však pro stěžovatele drastické následky – ztrácí možnost přiznání nároku na spravedlivé zadostiučinění. Základem posouzení je otázka, zda tvrzené porušení důvěrnosti je úmyslné nebo omluvitelné, přičemž takový standard nabízí ustanovení čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy, nikoli vágní a pružné ustanovení čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy o zastavení řízení.

Soudkyně Koskelo ve svém částečně souhlasném a částečně nesouhlasném stanovisku vyslovila názor, že v případech zjevného porušení čl. 62 odst. 2 jednacího řádu Soudu nelze postupovat podle čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a je vhodnější situaci řešit na základě čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy, dle kterého má Soud možnost zvážit, zda porušení za daných okolností odůvodňuje zastavení řízení. Dále hovoří o „vnitřním“

(ochrana objektivitivy Soudu) a „vnějším“ (neposkytnutí informací třetím osobám a médiím) aspektu zásady důvěrnosti dle čl. 62 odst. 2 jednacího řádu Soudu. Není spokojena s odůvodněním většiny za situace, kdy výzva Soudu k seznámení s případně uzavřenou dohodou se týkala jen informací o případné skutečně dosažené dohodě mezi účastníky řízení, nikoli informací o průběhu jednání. Stěžovatelé však jednali v dobré víře, a zastavení řízení by tudíž pro ně bylo nepřiměřené tvrdé. Pokud jde o otázku výše náhrady majetkové škody, Soud dle jejího názoru přiznal nadměrnou náhradu, přičemž přiznání náhrady dle článku 41 Úmluvy má mít kompenzační, nikoli sankční účel. Nadto, Úmluva ani vnitrostátní právo neposkytují oporu pro závěr, že by výchozím bodem měla být úroveň tržního nájemného. Vládou nabízená varianta je nedostatečná. Za situace, kdy nejsou k dispozici údaje umožňující přesněji odhadnout skutečnou škodu, je třeba se vyvarovat přiznání nadměrné nebo naopak nedostatečné náhrady. Stěžovatelům by přiznala částku 2 500 eur.

Soudce Eicke ve svém částečně souhlasném a částečně nesouhlasném stanovisku považuje za správné, že závěry rozsudku se opírají v části týkající se porušení důvěrnosti jednání o smírném urovnání o čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Sdílí názor soudkyně Koskelo o vnitřním a vnějším aspektu zásady důvěrnosti a domnívá se, že sdělení obsahu jednání o smírném urovnání vnitrostátnímu orgánu v rámci pokusů dosáhnout nápravy na vnitrostátní úrovni nemůže být porušením pravidel důvěrnosti. Konečně se připojil k oddělenému stanovisku soudkyně Koskelo v otázce určení výše náhrady majetkové škody.

VÝSLECH SVĚDKŮ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Rozsudek ze dne 12. ledna 2017 ve věci č. 54146/09 – Bátěk a ostatní proti České republice

Senát první sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že skutečnost, že stěžovatelům nebylo v žádné fázi řízení umožněno vyslechnout nebo nechat vyslechnout svědky, neměla, s přihlédnutím k tomu, že přijatá vyvažující opatření byla za okolností projednávané věci dostatečná, za následek, že trestní řízení jako celek bylo nespravedlivé. Současně byl dán vážný důvod pro utajení totožnosti svědkyně. Nedošlo tak k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé byli od září 2003 do ledna 2004 zaměstnáni jako celníci na hranicích se Slovenskou republikou. V prosinci 2003 byla do skupiny celníků nasazena policejní agentka, aby rozkryla jejich trestnou činnost při-

jímání úplatků od řidičů kamionů za bezproblémové odbavení. V březnu a dubnu 2004 byly za přítomnosti soudce, avšak před sdělením obvinění stěžovatelům, provedeny výslechy 20 řidičů kamionů (bulharských a rumunských státních příslušníků) jako neodkladné a neopakovatelné úkony. Svědci připustili, že poskytli úplatky, avšak neoznačili konkrétní celníky. V prosinci 2005 byla na hlavním líčení vyslechnuta mimo jednacích sítí a prostřednictvím zvukového zařízení policejní agentka jako utajená svědkyně s ohledem na její další možné budoucí aktivity. Výslechu byl přítomen pouze třetí stěžovatel, který utajené svědkyni položil jeden dotaz. První dva stěžovatelé byli zastoupeni obhájcem v substituci. Výpovědi řidičů byly přečteny dle § 211 odst. 2 trestního řádu.

V květnu 2006 okresní soud shledal stěžovatele vinnými z přijímání úplatků. Vycházel přitom z písemné zprávy agentky, celních dokladů opatřených otisky osobních razítek konkrétních celníků, které porovnal s výpověďmi řidičů, rozpisem služeb a databází, která spojovala stěžovatele s časy, v nichž byli celně odbaveni vyslýchání řidiči. V březnu 2007 krajský soud rozsudek potvrdil a argumenty stěžovatelů, že utajená svědkyně své odpovědi předem s někým konzultovala, odmítl jako nepodložené. K řidičům kamionů uvedl, že neměli vazbu na Českou republiku, a vyloučil spekulace obhajoby, že jim byla slíbena beztrestnost. Ústavní stížnost byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Na poli čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy stěžovatelé namítali, že neměli možnost v přípravném řízení vyslechnout řidiče a že nebyly dány důvody k utajení totožnosti svědkyně.

A. OBECNÉ ZÁSADY

Soud s odkazem na věc *Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království* (č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2011) shrnul příslušné zásady vyplývající z čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy. Zdůraznil, že použití výpovědí získaných v rámci přípravného řízení jako důkazů není samo o sobě neslučitelné s uvedenými ustanoveními, která však zpravidla vyžadují, aby obhajoba měla adekvátní příležitost zpochybnit a vyslechnout daného svědka, ať již při jeho výslechu v přípravném řízení či v pozdější fázi trestního řízení. Soud postupuje podle třístupňového testu, dle kterého musí určit:

- zda existoval závažný důvod pro nepřítomnost svědka, a tedy i pro připuštění výpovědi tohoto nepřítomného svědka jako důkazu;
- zda byla výpověď nepřítomného svědka výlučným nebo rozhodujícím základem pro odsouzení obžalovaného;

- zda existovaly dostatečné vyvažující faktory, včetně silných procesních záruk, které kompenzovaly obtíže způsobené obhajobě v důsledku přijetí takové výpovědi a zajistily, aby řízení jako celek bylo spravedlivé.

Tyto zásady byly dále upřesněny ve věci *Schatschawili proti Německu* (č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015), v níž velký senát potvrdil, že absence závažného důvodu pro nepřítomnost svědka nemůže být sama o sobě rozhodující pro závěr o nespravedlivosti řízení, avšak zůstává velmi důležitým faktorem, který je třeba při posouzení celkové spravedlivosti řízení zvážit a který může jazýček vah vychýlit ve prospěch závěru o porušení čl. 6 odst. 1 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Soud připomněl, že je-li důvodem nepřítomnosti svědka skutečnost, že jej nebylo možno kontaktovat, jsou vnitrostátní soudy zásadně povinny využít mezinárodní právní pomoc, zdržuje-li se svědek v zahraničí a mají-li tento mechanismus k dispozici.

Rozsah vyvažujících faktorů potřebných k tomu, aby bylo řízení považováno za spravedlivé, bude záležet na váze důkazu podaného nepřítomným svědkem. Čím významnější bude tento důkaz, tím větší váhu budou muset mít vyvažující faktory, aby mohlo být řízení jako celek považováno za spravedlivé (*Seton proti Spojenému království*, č. 55287/10, rozsudek ze dne 31. března 2016, § 58 a 59).

B. POUŽITÍ TĚCHTO ZÁSAD NA PROJEDNÁVANOU VĚC

- a) *Zda existoval závažný důvod pro nepřítomnost svědků řidičů kamionů a pro výslech policejní agentky jako utajené svědkyně*

Soud poznamenal, že výpovědi řidičů kamionů byly získány podle § 158a trestního řádu v přípravném řízení za přítomnosti soudců před sdělením obvinění stěžovatelům, jelikož svědci byli cizími státními příslušníky. Nalézací soud při hlavním líčení jejich výpovědi přečetl v souladu s § 211 odst. 2 trestního řádu. Odvolací soud zákonnost uvedeného postupu potvrdil s tím, že svědci neměli trvalý pobyt v České republice a ani k ní neměli jiné vazby. Jednalo se tedy o případ potenciálně nedosažitelných svědků, v němž vnitrostátní orgány nevyužily možnosti požádat o mezinárodní právní pomoc (*Schatschaschwili proti Německu*, cit. výše, § 121). Soud uvedl, že pouhá skutečnost, že svědci měli trvalý pobyt mimo Českou republiku a často cestovali, nemohla být považována za vážný důvod jejich nepřítomnosti při hlavním líčení. Vnitrostátní orgány se nadto nesnažily zajistit jejich přítomnost, ačkoli k tomu měly prostředky (*Tseber proti České republice*, č. 46203/08, rozsudek ze dne 22. listopadu 2012, § 50). Tato skutečnost však nemůže být sama o sobě rozhodující pro závěr o nespravedlivosti řízení (*Seton proti Spojenému království*, cit. výše, § 62).

Policejní agentka nasazená do skupiny celníků byla vyslýchána jako utajený svědek. Dle judikatury Soudu by policejní agenti měli být využíváni jako utajení svědci jen ve výjimečných případech, a to vzhledem k jejich specifickému postavení spočívajícímu v povinnosti poslušnosti vůči orgánům moci výkonné a obvyklým vazbám na obžalobu (*Van Mechelen a ostatní proti Nizozemsku*, č. 21363/93, 21364/93, 21427/93 a 22056/93, rozsudek ze dne 23. dubna 1997, § 56). Soud nicméně uznává legitimní zájem na zachování anonymity agenta z důvodu jeho ochrany nebo ochrany jeho rodinných příslušníků a možnosti jeho použití pro budoucí operace (*Lüdi proti Švýcarsku*, č. 12433/86, rozsudek ze dne 15. června 1992, § 49). V projednávané věci vzal Soud v potaz, že agentka byla třeba pro rozkrytí korupce a současně existoval legitimní zájem na zachování její anonymity z operačních důvodů. K jejímu utajení tak byl vážný důvod.

b) *Zda se jednalo o výlučný nebo rozhodující důkaz*

Soud konstatoval, že nalézací soud založil svůj závěr o vině stěžovatelů především na listinných důkazech (písemná zpráva agentky, celní doklady a cestovní doklady řidičů). Řidiči popsali obecnou praxi přijímání úplatků celníky, avšak neoznačili konkrétní osoby. Jejich výpovědi tudíž nepředstavovaly výlučný nebo rozhodující důkaz, avšak měly významnou váhu pro odsouzení stěžovatelů. Vzhledem k tomu, že nalézací soud přikládal velkou váhu listinným důkazům, nelze výpověď agentky považovat za rozhodující, nicméně měla značnou váhu, a stejně jako u výpovědi řidičů mohlo její připuštění znamenat pro obhajobu nevýhodu.

c) *Zda existovaly dostatečné vyvažující faktory*

Soud uvedl, že vnitrostátní soudy nepřístupovaly k výpovědím řidičů se zvláštní opatrností, nicméně nalézací soud všechny důkazy důkladně vyhodnotil. Současně byly k dispozici další listinné důkazy podporující jejich výpovědi, které měly rozhodující význam. Výslech řidičů se konal za účasti soudce, což sice samo nenahrazuje právo obžalovaného na výslech svědků, kteří ho obviňují (*Tseber proti České republice*, cit výše, § 62), nicméně v tomto případě přítomnost soudce zajistila zákonnost úkonů prováděných policií a byla jednou z procesních záruk chránících právo na spravedlivý proces. Obhajoba znala totožnost svědků a mohla věrohodnost jejich výpovědí zpochybnit, což neučinila, pouze se domnívala, že řidičům byla přislíbena beztrestnost; to však vyloučil odvolací soud.

Soud dále uvedl, že český trestní řád umožňuje utajit totožnost svědka při splnění dvou procesních záruk. Jednak existuje možnost zpochybnit spolehlivost utajeného svědka a věrohodnost jeho výpovědi, jednak musí nalézací soud i bez návrhu učinit všechny potřebné úkony k ověření jeho věrohodnosti. V dané věci byla utajená svědkyně vyslechnuta na hlavním líčení mimo jednací síň za pomoci hlasového přenosného za-

řízení po ověření její totožnosti soudem a poučení. Stěžovatelé měli možnost svědkyni konfrontovat, ačkoli si vzhledem k její přítomnosti v jiné místnosti nemohli udělat úsudek o jejím chování. První a druhý stěžovatel se nicméně nepokusili o žádnou konfrontaci, z účasti na jednání se omluvili a v podstatě se tak vzdali svého práva na výslech svědkyně. Třetí stěžovatel položil jednu otázku. Nadto Soud poznamenal, že stěžovatelé svědkyni znali dle vzhledu, neboť s ní pracovali. Došlo tak k určitému odhalení, přičemž rozsah odhalení má vliv na to, do jaké míry jsou ztíženy podmínky obhajoby (*Ellis a Simms proti Spojenému království*, č. 46099/06, rozhodnutí ze dne 10. dubna 2012). Obhajoba mohla zpochybnit věrohodnost svědkyně, jelikož věděla, na kterém pracovišti a v jaké době na celnici pracovala. Žádné důkazy zpochybňující věrohodnost agentky však neexistovaly.

d) *Posouzení celkové spravedlivosti trestního řízení*

Soud si byl vědom obtíží, kterým vnitrostátní orgány čelily; v dané věci vystupovalo 18 obžalovaných a velký počet svědků včetně 20 řidičů kamionů, kteří cestovali po Evropě. Poznamenal, že v rozhodné době nebylo obvyklé používání videokonferenčních zařízení. K utajení svědkyně byl vážný důvod. S ohledem na důkladné posouzení veškerých důkazů nalézacím soudem, veřejný zájem na řádném stíhání korupce a okolnost, že výpovědi řidičů a utajené svědkyně nebyly rozhodujícími důkazy a existovaly procesní záruky, lze učinit závěr, že trestní řízení jako celek bylo spravedlivé. Nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 ve spojení s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

III. Oddělená stanoviska

Soudkyně Lazarova Trajkovska a soudce Bianku ve svém společném nesouhlasném stanovisku měli výhrady k závěru většiny, pokud jde o vážný důvod ospravedlňující nepřítomnost svědka a vyvažující faktory. Uvedli, že cizí státní příslušnost řidičů byla pro vnitrostátní orgány dostatečným důvodem k tomu, aby se je nepokoušely nalézt a zajistit jejich přítomnost u hlavního líčení, byť byly schopny je nalézt pro účely výslechu dle § 158a trestního řádu. Pokud má svědek trvalý pobyt v zahraničí a je dostupný mechanismus mezinárodní právní pomoci, má ho být využito. Dále se domnívají, že nebyly dány dostatečné vyvažující faktory, jelikož se vnitrostátní orgány ani nepokusily řidiče nalézt, nalézací soud nepostupoval se zvláštní opatrností, procesní záruka podle § 158a trestního řádu sama o sobě nepostačuje a obhájci neměli ani teoretickou možnost řidiče vyslechnout.

Rozsudek ze dne 12. ledna 2017 ve věci č. 36705/12 – Štulíř proti České republice

Senát první sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že skutečnost, že stěžovateli nebylo v žádné fázi řízení umožněno vyslechnout nebo nechat vy-

slechnout jedinou přímou svědkyni trestného činu, neměla, s přihlédnutím k tomu, že přijatá vyvažující opatření byla za okolností projednávané věci dostatečná, za následek, že trestní řízení jako celek bylo nespravedlivé. Nedošlo tak k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V období od prosince 2005 do června 2006 stěžovatel adresoval své bývalé partnerce výhrůžné e-maily a SMS zprávy. V červnu 2006 svědkyně vypovídala na policii ve Spojeném království, kde pracovala. V červenci 2006 vypovídala matka svědkyně, která uvedla, že stěžovatel svědkyni svázal ve svém bytě. Současně přítelkyně svědkyně vypověděla, že se jí svědkyně svěřila s vydíráním ze strany stěžovatele.

V srpnu 2006 byla svědkyně vyslechnuta formou neodkladného a neopakovatelného úkonu dle § 158a trestního řádu za účasti soudce. V návrhu na provedení uvedeného úkonu bylo uvedeno, že stěžovatel svědkyni vydíral v České republice i Spojeném království. Zaměstnání svědkyni neumožnilo častější cestování do České republiky, kde se navíc necítila vzhledem k proběhlým událostem bezpečně. V té době nebyl stěžovatel obviněn, a proto se výsledku nezúčastnil. Svědkyně uvedla, že stěžovatel neunesl, že ukončila jejich milenecký vztah, a velmi podrobně popsala vydírání z jeho strany formou telefonátů, SMS zpráv, e-mailů, dopisů a ústních výhrůžek. Dále vypověděla, že se dne 29. prosince 2005 se zdržovala v bytě stěžovatele, který jí přivázal k posteli, vyhrožoval jí omámením heroinem, odvezením z bytu a zprostředkováním jejího odvozu do Turecka, pokud mu neslíbí obnovení mileneckého vztahu. Další výhrůžky následovaly.

Svědkyně se omluvila z účasti na hlavním líčení, a proto byla její výpověď z přípravného řízení přečtena. Obvodní soud se pokusil svědkyni předvolat, avšak ta účast odmítla s ohledem na práci v zahraničí a z obav ze stěžovatele.

Rozsudkem z prosince 2008 byl stěžovatel uznán vinným z vydírání a odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody ve výši 2,5 roku. Obvodní soud uvedl, že se opřel o výpověď svědkyně a další výpovědi (matky, přítelkyně a psychologky svědkyně), které výpověď svědkyně podpořily. Dále vzal v potaz znalecké posudky, e-maily a SMS zprávy stěžovatele a dopis, který svědkyně napsala své přítelkyni. Městský soud v březnu 2010 rozsudek obvodního soudu potvrdil s odůvodněním, že vina stěžovatele byla jednoznačně prokázána výpovědí svědkyně a dalšími nepřímými důkazy. Městský soud se velmi podrobně vyjádřil k věrohodnosti svědkyně.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel namítal, že neměl možnost zpochybnit výpověď klíčové svědkyně, která byla vyslechnuta pouze v přípravném řízení prostřednictvím neodkladného a neopakovatelného úkonu bez účasti stěžovatele, a z toho důvodu mu nebylo zaručeno právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy.

A. OBECNÉ ZÁSADY

Na úvod Soud s odkazem na věc *Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království* (č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2011) shrnul příslušné zásady vyplývající z čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy. Zdůraznil, že použití výpovědí získaných v rámci přípravného řízení jako důkazů není samo o sobě neslučitelné s uvedenými ustanoveními, která však zpravidla vyžadují, aby obhajoba měla adekvátní příležitost zpochybnit a vyslechnout daného svědka, ať již při jeho výslechu v přípravném řízení či v pozdější fázi trestního řízení. Soud postupuje podle třístupňového testu definovaného v rozsudku *Al-Khawaja a Kahery* (cit. výše), dle kterého musí určit:

- zda existoval závažný důvod pro nepřítomnost svědka, a tedy i pro připuštění výpovědi tohoto nepřítomného svědka jako důkazu;
- zda byla výpověď nepřítomného svědka výlučným nebo rozhodujícím základem pro odsouzení obžalovaného;
- zda existovaly dostatečné vyvažující faktory, včetně silných procesních záruk, které kompenzovaly obtíže způsobené obhajobě v důsledku přijetí takové výpovědi a zajistily, aby řízení jako celek bylo spravedlivé.

Tyto zásady byly dále upřesněny ve věci *Schatschawili proti Německu* (č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015), kdy velký senát potvrdil, že absence závažného důvodu pro nepřítomnost svědka nemůže být sama o sobě rozhodující pro závěr o nespravedlivosti řízení, avšak zůstává velmi důležitým faktorem, který je třeba při posouzení celkové spravedlivosti řízení zvážit a který může jazyček vah vychýlit ve prospěch závěru o porušení čl. 6 odst. 1 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Soud připomněl, že je-li důvodem nepřítomnosti svědka skutečnost, že jej nebylo možno kontaktovat, jsou vnitrostátní soudy zásadně povinny využít mezinárodní právní pomoc, zdržuje-li se svědek v zahraničí a mají-li tento mechanismus k dispozici.

Rozsah vyvažujících faktorů potřebných k tomu, aby bylo řízení považováno za spravedlivé, bude záležet na váze důkazu podaného nepřítomným svědkem. Čím významnější bude tento důkaz, tím větší váhu budou muset mít vyvažující faktory, aby mohlo být řízení jako celek považováno za spravedlivé (*Seton proti*

Spojenému království, č. 55287/10, rozsudek ze dne 31. března 2016, § 58 a 59).

B. POUŽITÍ TĚCHTO ZÁSAD NA PROJEDNÁVANOU VĚC

Soud předeslal, že svědkyně, která v řízení vystupovala rovněž jako poškozená, vypovídala před zahájením trestního stíhání stěžovatele formou neodkladného a neopakovatelného úkonu a její výpověď byla v hlavním líčení přečtena. Obhajoba tak neměla v žádné fázi řízení možnost ji konfrontovat.

a) *Zda existoval závažný důvod pro nepřítomnost svědkyně u hlavního líčení*

Soud uvedl, že obvodní soud konal hlavní líčení, aniž svědkyni vyslechl. Po neúspěšných pokusech o její předvolání byla její výpověď z přípravného řízení přečtena. Hlavním důvodem její neúčasti na hlavním líčení byla skutečnost, že pobývala ve Spojeném království. Její strach z konfrontace se stěžovatelem byl důvodem podružným. Soud nicméně připouští zvláštní zranitelnost obětí domácího násilí, která vyžaduje aktivní zapojení státu do jejich ochrany (*Eremia proti Moldavsku*, č. 3564/11, rozsudek ze dne 28. května 2013, § 32–36), což zahrnuje zajištění zvláštních podmínek pro jejich účast na jednání, aby se zabránilo traumatizujícímu opakování výpovědi, a přijetí opatření na účinnou ochranu obětí před výhrůžkami a možnou odplatou.

Soud konstatoval, že obvodní soud se příliš nesnažil zajistit přítomnost svědkyně, i když je zpravidla vyžadováno, aby vnitrostátní soudy využily mezinárodní právní pomoci. Obvodní soud se spokojil s písemným vysvětlením svědkyně, která uváděla, že pobývá v zahraničí a přítomnost stěžovatele by pro ni byla velice stresující. Soud dospěl k závěru, že neexistoval závažný důvod pro neúčast svědkyně při hlavním líčení. Tato skutečnost však nemůže být sama o sobě rozhodující pro závěr o nespravedlivosti řízení (*Schat-schaschwili proti Německu*, cit. výše, § 55).

b) *Zda byla výpověď svědkyně výlučným nebo rozhodujícím základem pro stěžovatelovo odsouzení*

V projednávané věci Soud především konstatoval, že výpověď svědkyně byla sice hlavním důkazem, ale nebyla výlučným nebo rozhodujícím důkazem. Stěžovatelova trestná činnost byla též prokázána řetězcem nepřímých důkazů, které podporují výpověď svědkyně a potvrzují věrohodnost jejich tvrzení. Mezi ně patří e-maily zaslané stěžovatelem, posudky znalců z oboru kybernetika a výpočetní technika a psychiatrie a výpovědi dalších svědkyň. Platí však, že výpověď svědkyně měla významnou váhu a její připuštění mohlo znevýhodnit obhajobu.

c) *Zda existovaly dostatečné vyvažující faktory*

Soud konstatoval, že český trestní řád umožňuje před podáním obvinění formou neodkladných a neopakovatelných úkonů vyslechnout svědka, u kterého se

očekává, že nebude pro účely výpovědi v hlavním líčení k dispozici, a rovněž umožňuje přečíst výpověď svědka v hlavním líčení, pokud mu svědek není přítomen. V projednávané věci obsahovala žádost o provedení neodkladného a neopakovatelného úkonu velmi podrobné odůvodnění, které popisuje, jak stěžovatel svědkyni vydíral v České republice i Spojeném království, a uvádí, že se svědkyně necítila v České republice vzhledem k proběhlým událostem bezpečně. Její výslech se konal za účasti soudce, což sice samo nenahrazuje právo obžalovaného na výslech svědků, kteří ho obviňují (*Tseber proti České republice*, č. 46203/08, rozsudek ze dne 22. listopadu 2012, § 62) a nevyvažuje nevyužití mezinárodní právní pomoci v případě pobytu svědka v zahraničí, nicméně v tomto případě přítomnost soudce zajistila zákonnost úkonů prováděných policií a byla jednou z procesních záruk chránících právo na spravedlivý proces.

Soud byl dále toho názoru, že přezkum výpovědi svědkyně obvodním soudem byl pečlivý. Obvodní soud si byl vědom toho, že k výpovědi svědkyně musí přistupovat s opatrností. Vyhodnotil, že její výpověď byla věrohodná, jelikož byla v souladu s dalšími důkazy (výpověď matky svědkyně, obsahem dopisu přítelkyni a výpovědí psychologky svědkyně). Soud dále uvedl, že stěžovatel svědkyni osobně znal mnoho let a mohl tak spolehlivost a věrohodnost její výpovědi důkladně zpochybnit. Soud přiložil významnou váhu důkladnému přezkumu provedenému městským soudem, který se zejména vyjádřil k tomu, proč neexistovaly důvody se domnívat, že svědkyně stěžovatele křivě obvinila, a vyloučil možnost, že by si celý příběh proti stěžovateli vymyslela. Soud byl tudíž přesvědčen, že i v rámci odvolacího řízení byla vynaložena nezbytná péče.

d) *Posouzení celkové spravedlivosti trestního řízení*

Soud rozhodl, že i přes obtíže způsobené obhajobě připuštěním výpovědi svědkyně z přípravného řízení existovaly dostatečné vyvažující faktory, na jejich základě lze učinit závěr, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 ve spojení s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

III. Oddělená stanoviska

Soudkyně Lazarova Trajkovska a soudce Bianku ve svém společném nesouhlasném stanovisku odkázali na důvody, které vedly k jejich nesouhlasnému stanovisku ve věci *Bátěk a ostatní proti České republice* (viz výše). Svědkyně se zdržovala v Londýně, avšak stejně jako ve věci *Bátěk a ostatní* vnitrostátní orgány použily postup, že v případě pobytu svědka v zahraničí není možné jeho výpověď zopakovat v hlavním líčení, přičemž se jedná o svědka pobývajícího v jiném členském státě Evropské unie, v níž by soudní spolupráce měla být účinná.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI JINÝM STÁTŮM NEŽ ČESKÉ REPUBLICCE

CIZINECKÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 14. března 2017 ve věci č. 47287/15 – Ilias a Ahmed proti Maďarsku

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl jednomyslně, že zajištěním stěžovatelů po dobu 23 dnů bez právního základu v hraničním pásmu mezi Maďarskem a Srbskem a absencí soudního přezkumu tohoto zajištění došlo k porušení čl. 5 odst. 1 písm. f) a čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Rozhodl dále, že nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy ve vztahu k podmínkám, ve kterých se stěžovatelé v pásmu nacházeli, avšak že došlo k porušení článku 13 Úmluvy ve spojení s článkem 3, neboť stěžovatelé neměli k dispozici ve vztahu k podmínkám, kterým byli vystaveni, účinný prostředek nápravy. Konečně Soud rozhodl rovněž o porušení článku 3 Úmluvy ve vztahu k nebezpečí špatného zacházení, kterému byli stěžovatelé vystaveni vyhoštěním do Srbska.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé, státní příslušníci Bangladéše, přicestovali v září 2015 do Maďarska, kde požádali o azyl. Od okamžiku podání žádosti byli zajištěni po dobu 23 dnů v tranzitním prostoru uvnitř hraničního pásma mezi Maďarskem a Srbskem. Pásmo nesměli opustit do Maďarska, mohli jej opustit pouze ve směru zpět do Srbska, avšak tento krok by pro ně znamenal ztrátu postavení žadatele o azyl. Stěžovatelé byli zajištěni v uzavřeném areálu o ploše přibližně 110 m², který byl obehnan plotem a střežen dozorcí. V areálu byli ubytováni v kontejnerech. Uvedli, že jim nebyla poskytnuta psychiatrická péče, které se domáhali z důvodu své posttraumatické stresové poruchy. Prostředí hraničního pásma dle jejich názoru nebylo způsobilo k delšímu pobytu než jeden den. Oba stěžovatelé byli negramotní, při výslechu jednoho z nich byl v azylovém řízení omylem přítomen tlumočnick, který nepřekládal do jeho jazyka.

Zamítavé rozhodnutí správního orgánu o žádosti stěžovatelů o azyl bylo poprvé soudem zrušeno. Ve druhém řízení se stejným výsledkem již však soud rozhodnutí správního orgánu o neudělení azylu a vyhoštění stěžovatelů potvrdil s tím, že Srbsko je bezpečnou třetí zemí, do které lze stěžovatele vyhostit. Stěžovatelé byli dopraveni na hranici a následně sami Maďarsko opustili a vrátili se do Srbska.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že došlo k porušení čl. 5 odst. 1, jelikož jejich zbavení svobody v hraničním pásmu postrádalo právní základ.

a) K otázce, zda došlo ke zbavení svobody stěžovatelů

Článek 5 odst. 1 Úmluvy není použitelný na případy pouhých omezení osobní svobody, která jsou vymezena v článku 2 Protokolu č. 4. Pro posouzení, zda byla osoba zbavena svobody ve smyslu článku 5 Úmluvy, je nutné vycházet z její specifické situace a celé řady faktorů (*De Tommaso proti Itálii*, č. 43395/09, rozsudek velkého senátu ze dne 23. února 2017, § 80). Zbavení svobody ve smyslu čl. 5 odst. 1 v sobě zahrnuje jednak objektivní složku v podobě zajištění na omezeném prostoru po nezanedbatelnou dobu, jednak subjektivní složku, a sice že osoba nevyjádřila se svým zajištěním souhlas (*Stanev proti Bulharsku*, č. 36760/06, rozsudek velkého senátu ze dne 17. ledna 2012, § 117). Rozdíl mezi zbavením a omezením osobní svobody spočívá v odlišné intenzitě, a nikoli povaze či podstatě (*Creangă proti Rumunsku*, č. 29226/03, rozsudek velkého senátu ze dne 23. února 2012, § 91).

Soud v projednávané věci konstatoval, že stěžovatelé byli zajištěni po dobu více než tři týdnů v hlídaném areálu pod kontrolou státu, do něhož nebyl umožněn vstup osobám zvenčí, a to dokonce ani právnímu zástupci stěžovatelů. Podotkl, že pouhá skutečnost, že stěžovatelé mohli zónu opustit a vrátit se dobrovolně do Srbska, které nikdy nesouhlasilo s jejich opětovným vstupem, nemůže vyloučit zásah do jejich práva na svobodu (*Riad a Idiab proti Belgii*, č. 29787/03 a 29810/03, rozsudek ze dne 24. dubna 2008, § 68). Zdůraznil zejména, že opuštění Maďarska by mělo pro stěžovatele závažné a nechtěné důsledky v podobě zastavení azylového řízení bez věcného přezkoumání jejich žádosti. Soud tak odmítl námitku vlády, že stěžovatelé mohli hraniční pásmo dobrovolně opustit. Shledal, že jiný závěr by prakticky nutil stěžovatele, aby si zvolili mezi svobodou a úsilím získat ochranu před nebezpečím špatného zacházení, které je v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Soud tak konstatoval, že stěžovatelé byli *de facto* zbaveni svobody ve smyslu článku 5 Úmluvy, a stížnost je proto slučitelná s Úmluvou *ratione materiae*.

b) K odůvodněnosti zbavení svobody

Soud připomněl, že zbavení svobody žadatelů o azyl a jiných cizinců předtím, než je jim povolen vstup na území státu dle čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy, musí být slučitelné se smyslem článku 5, kterým je chránit právo na svobodu a zajistit, že nikdo nebude zbaven svobody svévolně (*Saadi proti Spojenému království*, č. 13229/03, rozsudek velkého senátu ze dne 29. ledna 2008, § 48).

Soud shledal, že z ustanovení zákona o azylu, dle něhož žadatelé o azyl, s nimiž bylo vedeno tzv. hraniční řízení, neměli právo vstoupit na území státu ani požádat o ubytování v určeném zařízení, nebylo možné s dostatečnou přesností dovést, že tyto osoby mohou být zbaveny svobody v hraničním pásmu. Zajištění žadatelů bylo zjevně praktickým opatřením, které bylo přijato *de facto*, bez jakéhokoli formálního rozhodnutí obsahujícího odůvodnění, a to za pomoci rozšiřujícího výkladu ustanovení zákona, který případ zajištění v hraničním pásmu nijak nestanovil. Soud proto dospěl k závěru, že zajištění stěžovatelů nelze považovat za zákonné, a došlo proto k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 4 ÚMLUVY

Stěžovatelé dále namítali, že neměli možnost podat návrh na soudní přezkum svého zajištění, čímž došlo k porušení jejich práv chráněných čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

Soud zopakoval, že zajištění stěžovatelů bylo faktickým opatřením, které nevyplývalo z žádného rozhodnutí, jímž by bylo nařízeno zbavení jejich osobní svobody. Řízení, na které v tomto směru odkázala vláda, se týkalo toliko podané žádosti o azyl, a nikoli zbavení osobní svobody. Stěžovatelé tak neměli k dispozici žádné soudní řízení, ve kterém by mohli napadnout své zajištění. Došlo proto k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

ZALOŽENÉMU NA PODMÍNKÁCH V HRANIČNÍM PÁSMU

Soud připomněl, že zásady ve vztahu k zacházení se zajištěnými migranty nedávno shrnul ve věci *Khlaifia a ostatní proti Itálii* (č. 16483/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2016 § 158–167). V projednávané věci zopakoval, že s ohledem na absolutní charakter článku 3 nejsou státy ani za situace vzrůstajícího přílivu migrantů zproštěny svého závazku zajistit v detenčních zařízeních podmínky, které respektují lidskou důstojnost. Není však možné odhlédnout od celého kontextu událostí, a je proto třeba vzít v potaz, že obtíže a nepohodlí, které stěžovatelé zažívali, do značné míry vyplynuly z extrémně složité situace, které orgány žalovaného státu čelily (*Khlaifia a ostatní proti Itálii*, cit. výše, § 184–185).

Soud při posouzení podmínek v tranzitní zóně vyšel ze zprávy Evropského výboru pro zabránění mučení a jinému krutému, nelidskému, ponižujícímu zacházení a trestání („CPT“), který místo navštívil krátce poté, co jej stěžovatelé opustili. CPT zjistil, že pokoje v kontejnerech měly ubytovací plochu 13 m², přičemž byly určeny pro 5 osob. Stěžovatelé jej však pravděpodobně obývali pouze ve dvou. Zajištění cizinci dostávali tři pokrmy denně. Za celkově slušnou CPT označil úroveň sociálního zařízení i dostupné zdravotní služby.

Ačkoli stěžovatelé namítali absenci volnočasových aktivit a možností komunikace, nic nenasvědčovalo tomu, že by materiální podmínky v zařízení byly celkově špatné, zejména že by měli nedostatek soukromí, čerstvého vzduchu, denního světla či možností pobytu venku. Soud se zabýval rovněž posttraumatickou stresovou poruchou, kterou stěžovatelé namítali a která u nich byla diagnostikována psychiatrem zajištěným jejich právním zástupcem. Soud přitom shledal, že události v Bangladéši, které měly u stěžovatelů tuto poruchu vyvolat, se odehrály dlouho před jejich příchodem do Maďarska. Soud tak z tohoto důvodu stěžovatele v projednávané věci nepovažoval za zranitelnější než jakékoli jiné dospělé žadatele o azyl (*Mahamed Jama proti Maltě*, č. 10290/13, rozsudek ze dne 26. listopadu 2015, § 100; a *contrario Aden Ahmed proti Maltě*, č. 55352/12, rozsudek ze dne 23. července 2013, § 97–99).

Nakonec Soud připustil, že absence právního základu pro zajištění mohla přispět k pocitům podřízenosti stěžovatelů, shledal však, že nevyhnutelná míra strádání a ponížení je vlastní každému zbavení osobní svobody, a tato sama o sobě nemá za následek porušení článku 3.

Ve světle slušných materiálních podmínek zařízení a relativně krátké doby, kterou v něm stěžovatelé strávili (23 dnů), tak Soud shledal, že zacházení se stěžovatelí nedosáhlo minimálního prahu závažnosti, který je nezbytný, aby došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

D. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 3 ÚMLUVY VE VZTAHU K PODMÍNKÁM V TRANZITNÍ ZÓNĚ

Soud konstatoval, že přestože rozhodl o neporušení článku 3, námitka týkající se podmínek v hraničním pásmu nebyla zjevně neopodstatněná a vyžádala si věcné přezkoumání. Shledal tak, že stěžovatelé měli hájitelné tvrzení pro potřeby článku 13 Úmluvy.

Soud naznal, že vláda neoznačila žádné prostředky nápravy, jichž by stěžovatelé mohli využít, a shledal proto, že došlo k porušení článku 13 Úmluvy ve spojení s článkem 3.

E. *K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY ZALOŽENÉMU NA NEBEZPEČÍ ŠPATNÉHO ZACHÁZENÍ V PŘÍPADĚ VYHOŠTĚNÍ*

Stěžovatelé namítali, že jejich vyhoštění do Srbska provedené bez dostatečných procesních záruk je vystavilo nebezpečí řetězového vyhoštění přes Srbsko a Makedonii až do Řecka, ve kterém jim hrozilo skutečné nebezpečí špatného zacházení.

Námítku vlády, že stěžovatelé ztratili postavení oběti, jelikož se mezitím vrátili do Srbska, proti němuž žádnou stížnost na porušení článku 3 Úmluvy nepodali, Soud odmítl, jelikož žalovaný stát neuznal namítané porušení práv ani stěžovatelům neposkytl žádnou náhradu.

V rovině odůvodněnosti Soud úvodem podotkl, že z Úmluvy nevyplývá právo na politický azyl, avšak vyhoštění může vyvolávat otázky na poli článku 3 Úmluvy, pokud existují podstatné důvody se domnívat, že cizinec by mohl v zemi, kam má být vyhoštěn, čelit skutečnému nebezpečí špatného zacházení. Za těchto okolností nesmí stát cizince do této země vyhostit (*Saadi proti Itálii*, č. 37201/06, rozsudek velkého senátu ze dne 28. února 2008, § 124–125).

Soud připomněl, že v případech vyhoštění žadatelů o azyl není jeho úlohou přezkoumávat samotnou azylovou žádost či zjišťovat, zda stát dodržuje své závazky vyplývající z Úmluvy o právním postavení uprchlíků. Jeho hlavním předmětem zájmu je, zda byly žadateli poskytnuty účinné záruky, aby nedošlo k jeho svévolnému, přímému či nepřímému vyhoštění, do země, ze které uprchl (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, č. 30696/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, § 286). Uvedl dále, že rozhodnutí vnitrostátního orgánu musí být dostatečně podepřeno vnitrostátními dokumenty stejně jako dalšími materiály ze spolehlivých zdrojů, jako jsou zprávy jiných států, agentur OSN či renomovaných nevládních organizací. (*N. A. proti Spojenému království*, č. 25904/07, rozsudek ze dne 17. července 2008, § 119). Obecně platí, že vnitrostátní orgány jsou lépe vybaveny posoudit nejenom rozhodné skutečnosti, ale také důvěryhodnost svědků, neboť pouze ony měly možnost je přímo vyslechnout a posoudit tak jejich chování (*F. G. proti Švédsku*, č. 43611/11, rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016, § 118).

Dle Soudu je v zásadě na žadateli, aby jakmile je to možné, předložil svou žádost a uvedl důkazy odůvodňující domněnku, že jeho vyhoštění do země původu by mělo za následek skutečné nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 (*F. G. proti Švédsku*, cit. výše, § 125). V případech žádostí o azyl založených na nebezpečí, které je všeobecně známé a o němž jsou informace veřejně dostupné, je ale povinností státu, aby provedl zhodnocení tohoto nebezpečí z vlastní iniciativy (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 366). Soud již v minulosti dovodil, že nedostatek informací je hlavní překážkou v přístupu k azylovému řízení, a

zdůraznil, že je zásadní, aby každý, kdo je účastníkem tohoto řízení, jehož následky mohou být nezvratné, získal účinný přístup k řízení a mohl prokázat oprávněnost své žádosti (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 301 a 304).

Soud se v projednávané věci pozastavil nad nenadálým obratem nahlížení Maďarska na Srbsko jako na bezpečnou třetí zemi. Srbsko dříve s ohledem na nedostatky svého azylového řízení nebylo zařazeno v Maďarsku na seznam bezpečných zemí, ale to se v červenci 2015 změnilo. Maďarsko však pro tento obrat neposkytlo žádné přesvědčivé vysvětlení, přičemž výhrady Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky i respektovaných lidskoprávních organizací hovoří o tom, že v zárukách poskytovaných žadatelům o azyl v Srbsku nedošlo k žádnému zlepšení, které by změnu odpodstatňovalo.

Soud konstatoval, že azylové řízení vedené vnitrostátními orgány neposkytovalo nutnou ochranu před nelidským a ponižujícím zacházením. Vyzdvihl, že orgány se při posuzování situace stěžovatelů spolehly toliko na vládní seznam bezpečných třetích zemí, nevzaly v úvahu důkazy předložené stěžovateli ani stížnosti, a nepřistoupily tak k individuálnímu posouzení azylové žádosti. Soud si také všiml, že první stěžovatel byl poprvé omylem vyslýchán za účasti tlumočnicka, který nepřekládal do jeho jazyka. S ohledem na svoji negramotnost se stěžovatelé nemohli seznámit s informacemi o azylovém řízení, které jim byly poskytnuty v brožůře, což nebylo dostatečné. Se svým právním zástupcem se navíc mohli poprvé setkat až před soudem. Možnosti stěžovatelů aktivně ovlivnit řízení byly tudíž velmi omezené. Soud proto dospěl k závěru, že stěžovatelé neměli k dispozici účinné záruky, které by je chránily před vystavením nebezpečí špatného zacházení, čímž došlo k porušení článku 3 ve vztahu k nebezpečí nelidského a ponižujícího zacházení.

Rozsudek ze dne 28. března 2017 ve věcech č. 61411/15 a dalších – Z. A. a ostatní proti Rusku

Senát třetí sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že vzhledem k nepřiměřeně dlouhé době nuceného pobytu stěžovatelů, již byli žadateli o azyl, v tranzitním prostoru mezinárodního letiště v Moskvě a k podmínkám, jimž byli vystaveni, došlo k porušení čl. 5 odst. 1 a článku 3 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Čtyři stěžovatelé původem z Iráku, Palestiny, Somálska a Sýrie byli nuceni pobývat v tranzitním prostoru mezinárodního letiště Sheremetyevo v Moskvě v rozmezí od 5 do 23 měsíců od okamžiku, kdy jim ruské celní orgány zamítly vstup na území Ruské federace.

Během tohoto pobytu požádali o azyl, vyčerpali dostupné prostředky nápravy, avšak bezúspěšně.

Stěžovatelé přespávali na matracích umístěných na podlaze v tranzitním prostoru, který byl neustále osvětlený, přeplněný a hlučný. Neměli možnost se osprchovat. Poskytovány jim byly nouzové dávky od ruské kanceláře UNHCR.

Dva ze stěžovatelů byli následně z letiště přesídleni za pomoci UNHCR do Švédska a dva se vrátili zpět do svých států původu jakožto jediných států, kam mohli z letiště vycestovat.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelé namítali, že pobytem v tranzitním prostoru mezinárodního letiště byli v rozporu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy nezákonně zbaveni svobody a že podmínky, v nichž pobývali, dosahovaly intenzity špatného zacházení zakázaného článkem 3 Úmluvy.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODST. 1 ÚMLUVY

a) Existence zbavení svobody

Soud připomněl, že k zjištění, zda byla osoba zbavena svobody ve smyslu článku 5 Úmluvy, je třeba vyjít ze situace, ve které se daná osoba nachází, a vzít v úvahu celou řadu kritérií, včetně druhu, délky trvání, účinků a způsobu výkonu předmětného opatření. Rozdíl mezi zbavením svobody a jejím omezením spočívá ve stupni a intenzitě, nikoli v povaze a podstatě (*Nolan a K. proti Rusku*, č. 2512/04, rozsudek ze dne 12. února 2009, § 93). Omezení svobody v podobě pobytu v tranzitní zóně letiště není v každém aspektu srovnatelné s detenčním zařízením. Aby však bylo přípustné, musí být doprovázeno zárukami a nesmí být nepřiměřeně prodlužováno. V opačném případě se z omezení osobní svobody stane její zbavení. Je také třeba vzít v úvahu, že v daném kontextu se nejedná o pachatele trestných činů, ale o cizince, kteří často z důvodu ohrožení života prchají ze svých států původu. Samotná skutečnost, že stěžovatelé mohli dobrovolně opustit území Ruské federace, nemůže přitom vyloučit porušení práva na osobní svobodu (*Amuur proti Francii*, č. 19776/92, rozsudek ze dne 25. června 1996, § 43–48).

Soud nepřijal argument ruské vlády, že stěžovatelé nebyli v jurisdikci Ruské federace, když se nacházeli v tranzitním prostoru letiště. I za předpokladu, že by se stěžovatelé nenacházeli na ruském území, svým držením v mezinárodním tranzitním prostoru podléhali ruské právní úpravě (*Amuur proti Francii*, cit. výše, § 52).

Soud dále poznamenal, že stěžovatelé jakožto žadatelé o azyl byli nuceni pobývat v tranzitním prostoru po značně dlouhou dobu (v rozmezí od 5 do 23 měsíců), nemohli vstoupit na území Ruské federace (*a contrario*, *Mogoş proti Rumunsku*, č. 20420/02, rozhodnutí ze dne 6. května 2004) ani jiného státu než toho, ze kterého

uprchli (*a contrario*, *Mahdid a Addar proti Rakousku*, č. 74762/01, rozhodnutí ze dne 8. prosince 2005). Dobrovolně si pobyt v tranzitním prostoru nevybrali, a proto nelze tvrdit, že se svým zbavením svobody souhlasili (*mutatis mutandis*, *Austin a ostatní proti Spojenému království*, č. 39692/09 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 15. března 2012, § 58).

Jejich pobyt v tranzitním prostoru tak dosáhl *de facto* zbavení svobody (*Amuur proti Francii*, cit. výše, § 48–49; *Shamsa proti Polsku*, č. 45355/99 a 45357/99, rozhodnutí ze dne 5. prosince 2002, § 45–47; *Riad a Idiab proti Belgii*, č. 29787/03 a 29810/03, rozsudek ze dne 24. ledna 2008, § 68).

b) Soulad zbavení svobody s požadavky čl. 5 odst. 1 Úmluvy

Vzhledem k tomu, že stěžovatelům nebyl umožněn vstup na území Ruské federace, Soud podřadil jejich zbavení svobody pod čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy a dále se zabýval tím, zda bylo jejich zbavení svobody zákonné a nevykazovalo znaky svévole (*Amuur proti Francii*, cit. výše, § 50).

Soud konstatoval, že neexistovalo žádné ustanovení vnitrostátní právní úpravy, na základě něhož byli stěžovatelé zbaveni svobody. Úmluva o mezinárodním civilním letectví, a to ani kapitola 5 přílohy č. 9, na kterou odkazovala žalovaná vláda, neobsahuje žádné ustanovení umožňující zbavení svobody cestujících, kteří nedisponují platnými doklady. Zbavení svobody stěžovatelů v tranzitním prostoru letiště tedy nemělo žádný právní základ, a proto došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy ve vztahu ke všem čtyřem stěžovatelům.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Soud připomněl, že stát musí zajistit, aby byla osoba zbavena svobody v podmínkách, které jsou slučitelné s respektem k lidské důstojnosti, způsob a metody provedení opatření jí nesmí působit utrpení nebo úzkost překračující nevyhnutelnou míru utrpení, která je zbavení svobody vlastní, a s ohledem na praktické zbavení svobody musí být dostatečně zajištěno její zdraví a blahobyt (*Muršić proti Chorvatsku*, č. 7334/13, rozsudek velkého senátu ze dne 20. října 2016, § 99).

Vzhledem k tomu, že stěžovatelé podrobně popsali, že neměli k dispozici lůžko, sprchy ani přístup ke kuchyňskému vybavení, se důkazní břemeno přesunulo na stranu vlády. Ta tvrzené skutečnosti nerozporovala.

Soud uvedl, že tranzitní prostor letiště jakožto veřejný prostor postrádající výše uvedené základní vybavení je ze své podstaty nevhodný pro dlouhodobý pobyt. Soud ostatně již shledal porušení článku 3 Úmluvy z důvodu špatných podmínek v tranzitní zóně letiště (*Riad a Idiab proti Belgii*, cit. výše, § 88). Navíc stěžovatelé museli strpět tyto podmínky nikoliv po dobu několika dní, ale mnoha měsíců.

Soud obdobně jako ve věci *Riad a Idiab* považoval za nepřijatelné, aby byla osoba zbavena svobody v podmínkách, kdy dojde k úplnému selhání státu postarat se o její základní potřeby. Na tom nemůže nic změnit ani skutečnost, že UNHCR některé základní potřeby stěžovatelů pokrýl.

Pobyt v takových podmínkách po dlouhou dobu nejen narušil důstojnost stěžovatelů, ale způsobil jim i vážné duševní strádání a ponížení. Jednalo se proto o nelidské a ponižující zacházení zakázané článkem 3 Úmluvy (*Riad a Idiab proti Belgii*, cit. výše, § 110).

III. Oddělené stanovisko

Soudce Dedov ve svém nesouhlasném stanovisku ve vztahu k článku 5 uvedl, že stěžovatelé nebyli zbaveni svobody, jelikož mohli opustit tranzitní prostor a odletět do jiné země, včetně státu původu. Jejich pobyt v tranzitním prostoru nebyl způsoben konkrétním jednáním státních orgánů, ale naopak dobrovolným rozhodnutím stěžovatelů zůstat v tranzitním prostoru letiště. Tyto skutečnosti jsou dle jeho názoru relevantní i pro posouzení porušení článku 3 Úmluvy. Ač stěžovatelé byli v obtížné situaci, nelze ji považovat za ponižující (*Ananyev a ostatní proti Rusku*, č. 42525/07 a 60800/08, rozsudek ze dne 10. ledna 2012).

NUCENÁ PRÁCE

Rozsudek ze dne 17. ledna 2017 ve věci č. 58216/12 – J. a ostatní proti Rakousku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně konstatoval, že postup vnitrostátních orgánů, jež poskytly obětem obchodování s lidmi dostatečnou podporu, ale zastavily trestní stíhání pro daný skutek, nevedl za konkrétních okolností případu k porušení článku 4 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelkami jsou tři osoby filipínské státní příslušnosti, které začaly v letech 2006 až 2009 vykonávat v Dubaji domácí práce u místní rodiny. Byly jim odebrány pasy, nesměly mezi sebou komunikovat rodnou řečí a musely pracovat téměř 20 hodin denně. Stěžovatelky byly verbálně i fyzicky napadány, trestány za sebemenší pochybení a byla jim zadržována mzda za práci.

Počátkem července 2010 stěžovatelky doprovázely své zaměstnavatele na cestě do Vídně, kde jim byly odebrány pasy a byly nuceny pracovat přes noc. Jelikož nadále odmítaly snášet dané pracovní podmínky, navázaly kontakt se zaměstnancem hotelu, s jehož pomocí z hotelu utekly. Přibližně po devíti měsících oslovily místní nevládní organizaci věnující se obětem obchodování s lidmi. V červenci 2011 s její pomocí po-

daly trestní oznámení vůči svým bývalým zaměstnavatelům a následně se účastnily policejního výslechu.

V listopadu 2011 zastavilo vídeňské státní zastupitelství trestní stíhání s odůvodněním, že skutku se v zahraničí dopustili cizí státní příslušníci, a proto nebyly dotčeny rakouské zájmy ve smyslu trestního zákoníku. V březnu 2012 zamítl trestní soud ve Vídni stížnost stěžovatelek, neboť znaky trestného činu nebyly naplněny vzhledem k tomu, že stěžovatelky strávily ve Vídni pouze tři dny. Skutky neměly dostatečnou vazbu na Rakousko a Rakousku nevyplývala z mezinárodního práva povinnost zabývat se jedním zaměstnavatelů stěžovatelek v Dubaji.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 ÚMLUVY

Stěžovatelky namítaly, že byly podrobeny nucené práci a obchodování s lidmi a že rakouské úřady nedodržely pozitivní závazky procesní povahy vyplývající z článku 4 Úmluvy.

Soud předeslal, že článek 4 Úmluvy chrání jednu ze základních hodnot demokratické společnosti a jeho první odstavec nemůže být podle čl. 15 odst. 2 Úmluvy předmětem žádné výjimky či odstoupení od závazků. Do rozsahu článku 4 Úmluvy spadá také obchodování s lidmi, často označované jako moderní otroctví, vyznačující se zacházením s lidskou bytostí jako s věcí, přísným dohledem, omezením pohybu, používáním násilí či výhrůžek, špatnými životními a pracovními podmínkami a nízkou či žádnou odměnou (*Rantsev proti Kypru a Rusku*, č. 25965/04, rozsudek ze dne 7. ledna 2010, § 279-282).

Soud připomněl, že z článku 4 vyplývá pro stát také pozitivní povinnost účinně ochránit oběti otroctví, nevolnictví, nucených či povinných prací a vést náležité vyšetřování (*Siliadin proti Francii*, č. 73316/01, rozsudek ze dne 26. července 2005, § 89 a 112). Státy mají také povinnost zakotvit adekvátní právní rámec záka- zu a postihu obchodování s lidmi tak, jak to vyžaduje Palermský protokol (Dodatkový protokol k Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu z roku 2000) a Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi z roku 2005. Příslušné orgány mají potom věc nezávisle a nestranně vyšetřit a za tím účelem přijmout všechny nezbytné kroky k zajištění důkazů týkajících se incidentu. Zároveň však na státní orgány nelze klást nesplnitelné nebo nepřiměřené nároky (*mutatis mutandis*, ve vztahu k článku 2 Úmluvy, *Maiorano a ostatní proti Itálii*, č. 28634/06, rozsudek ze dne 15. prosince 2009, § 105).

Ve vztahu ke stěžovatelům vyšel Soud z předpokladu, že namítaného jednání se měly dopouštět soukromé osoby po několik let v Dubaji a dva až tři dny v Rakousku. Soud se proto zaměřil na pozitivní povinnosti státu, a sice na otázku, zda rakouské úřady identifikovo-

valy stěžovatelky jako potenciální oběti obchodování s lidmi a náležitě je v daném ohledu podporovaly na jedné straně a zda naplnily povinnost vyšetřit ohlášené trestné činy na straně druhé.

Poté, co se stěžovatelky přihlásily na policii, považovaly orgány činné v trestním řízení jejich tvrzení za hodnověrná a okamžitě s nimi začaly jednat jako s potenciálními oběťmi obchodování s lidmi. Byly vyslechnuty zvláště vyškolenými policisty, bylo jim umožněno legalizovat jejich pobyt v Rakousku a bylo zakázáno šíření údajů o jejich totožnosti. Stěžovatelky měly dále podporu od místní nevládní organizace, byla jim poskytnuta právní pomoc a asistence k usnadnění jejich integrace v Rakousku. Soud proto považoval právní a správní rámec týkající se obětí obchodování s lidmi v Rakousku za dostatečný stejně jako opatření podniknutá místními orgány. Povinnost identifikovat, ochránit a podpořit stěžovatelky jako potenciální oběti obchodování s lidmi byla splněna.

Soud se proto dále zaměřil na otázku, zda mělo Rakousko povinnost vyšetřit skutky údajně spáchané v zahraničí a zda jejich vyšetřování v Rakousku bylo dostatečné. Poznamenal, že stěžovatelky dostaly příležitost podrobně vylíčit, co se jim stalo, a státní zastupitelství zahájilo na základě těchto výpovědí vyšetřování. Trestní stíhání sice bylo následně zastaveno, ale příslušné rozhodnutí potvrdil trestní soud. Podle Soudu z článku 4 Úmluvy ani z dalších mezinárodních smluv týkajících se obchodování s lidmi nevyplývá povinnost stíhat trestné činy spáchané cizími státními příslušníky v cizině. Rakouské státní orgány žádnou takovou povinnost neporušily, když dále nestíhaly jednání údajných pachatelů ve Spojených arabských emirátech. Proběhlé vyšetřování bylo podle Soudu pro účely článku 4 Úmluvy dostatečné. Příslušné orgány sepsaly na základě podání stěžovatelek více než 30 stran dlouhou zprávu, s ohledem na roční prodlevu od incidentů, s níž byla podána trestní oznámení, se při dalším vyšetřování mohly spoléhat pouze na právní pomoc od Spojených arabských emirátů. Mezi dotčenými státy však neexistuje žádná dohoda o právní pomoci a v minulosti se takový postup ukázal jako neúčelný. S ohledem na prostor pro uvážení státního zastupitelství založený na zásadě přiměřenosti označil Soud postup státních orgánů za dostatečný.

Ve shrnutí tedy podle Soudu rakouské úřady splnily povinnost ochránit stěžovatelky jako potenciální oběti obchodování s lidmi, a ačkoli shledaly, že nemají pravomoc stíhat namítané skutky v zahraničí, a trestní stíhání v Rakousku zastavily, neporušily pozitivní povinnosti procesní povahy vyplývající z článku 4 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Ve svém souhlasném stanovisku, k němuž se připojila soudkyně Tsotsoria, kritizoval soudce Pinto de Albu-

querque odůvodnění rozsudku v tom smyslu, že se nedostatečně zabývalo znaky skutkové podstaty obchodování s lidmi a znaky, které jej odlišují od otroctví, nevolnictví, nucených či povinných prací, a dále že nedošlo k řádné analýze mezinárodních závazků na tomto poli. Přestože rakouské orgány plně nevyšetřily namítané skutky, byly to především stěžovatelky, kdo nesl za tento výsledek odpovědnost opožděným kontaktováním příslušných orgánů.

Rozsudek ze dne 30. března 2017 ve věci č. 21884/15 – *Chowdury a ostatní proti Řecku*

Senát první sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že řecké orgány nenaplnily pozitivní závazky vyplývající z čl. 4 odst. 2 Úmluvy tím, že zejména nezabránily situaci spočívající v obchodování s lidmi a nucené práci, které byli stěžovatelé podrobeni, účinně nevyšetřily příslušné jednání a nepotrestaly odpovědné osoby, čímž došlo k porušení příslušného ustanovení Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Skupina 42 stěžovatelů bangladéšského původu žijících v Řecku bez pracovního povolení představovala část z celkových sto padesáti dělníků pracujících v období od října 2012 do února 2013 pro dva velkopěstitele jahod. Stěžovatelům byla původně přislíbena odměna 22 eur za sedm hodin práce a 3 eura za každou hodinu navíc, přičemž jim měla být stržena 3 eura za stravu na den. Jahody však sbírali denně od 7 do 19 hodin, pod dohledem ozbrojených strážců a pod pohrůzkou, že zapláceno dostanou pouze tehdy, pokud budou pokračovat v práci. Ubytování byli v nutných případech bez toalet a tekoucí vody. Na jaře 2013 vyhlásili dělníci stávkou a neúspěšně požadovali vyplacení zadržovaných mezd. Když zaměstnavatelé v půlce dubna 2013 najali další pracovní síly, vydalo se přibližně 100 až 150 stávajících dělníků – ze strachu, že přijdou o práci – směrem k zaměstnavatelům s požadavkem na vyplacení mezd. Jeden ze strážců začal střílet a postřelil vážně na 30 dělníků, z nichž 21 bylo stěžovatelů. Zranění byli převezeni do nemocnice a následně vyslechnuti policií.

Oba zaměstnavatelé a dva strážci byli zatčeni a stíháni pro pokus o vraždu (později pro těžké ublížení na zdraví) a pro obchodování s lidmi. Porotní soud je však v červenci 2014 v souvislosti s obviněním z obchodování s lidmi podle článku 323A řeckého trestního zákoníku všechny zprostil obžaloby, jednoho ze strážců a jednoho ze zaměstnavatelů odsoudil za těžké ublížení na zdraví a nedovolené použití zbraně a nařídil těmto zaplatit každé z obětí 43 eur. O odvolání obou mužů dosud nebylo rozhodnuto. V říjnu 2014 ještě dělníci podali neúspěšně nejvyššímu státnímu zastupitelství žádost o podání kasačního opravného prostředku.

Vedle toho se přibližně tři týdny po incidentu na státního zástupce obrátila skupina dělníků, z nichž 21 stěžovatelů (kteří nebyli při incidentu zraněni), s podnětem na zahájení trestního stíhání pro trestné činy obchodování s lidmi a pokusu o vraždu. Policie všechny tyto stěžovatele vyslechla, státní zástupce však podnět v srpnu 2014 zamítl mj. s odůvodněním, že s ohledem na časovou prodlevu mezi incidentem a oznámením nebylo jejich tvrzení věrohodné.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 4 ODST. 2 ÚMLUVY

Podle stěžovatelů představovala jimi vykonávaná práce nucenou nebo povinnou prací ve smyslu čl. 4 odst. 2 Úmluvy, přičemž stát měl povinnost zabránit jejich podrobení obchodování s lidmi, přijmout za tímto účelem preventivní opatření a potrestat zaměstnavatele, kterou nesplnil.

Soud předně odkázal na svou předchozí judikaturu (*Rantsev proti Kypru a Rusku*, č. 25965/04, rozsudek ze dne 7. ledna 2010, § 283–289) a poznamenal, že z čl. 4 odst. 2 Úmluvy vyplývají pro stát určité pozitivní závazky s cílem bojovat proti obchodování s lidmi. Stát musí přijmout adekvátní právní rámec pro předcházení obchodování, potrestání pachatelů a ochranu obětem. Podobně jako u článků 2 a 3 Úmluvy musí stát navíc poté, co se dozví o skutečnostech, na základě nichž lze mít důvodné podezření, že určitý jednotlivec byl podroben zacházení podle čl. 3 písm. a) Palermského protokolu (Dodatkový protokol k Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu z roku 2000) a čl. 4 písm. a) Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi z roku 2005 (dále jen „Úmluva RE o obchodování s lidmi“), případně hrozili bezprostředně jednotlivci takové zacházení, přijmout konkrétní opatření k ochraně obětí (*L. E. proti Řecku*, č. 71545/12, rozsudek ze dne 21. ledna 2016, § 66). Stát je rovněž povinen předmětná jednání účinně a rychle vyšetřit, a to aniž by je oběť musela státním orgánům oznámit (*Rantsev proti Kypru a Rusku*, cit. výše, § 232).

Mezi účastníky řízení nebylo sporu o to, zda byl článek 4 Úmluvy na projednávanou věc použitelný; bylo však třeba posoudit, pod jaký pojem příslušné jednání spadalo. Soud dospěl k závěru, že obchodování s lidmi pod příslušné ustanovení spadá a že ve světle čl. 4 písm. a) Úmluvy RE o obchodování s lidmi je právě zneužívání lidské práce jedním z tradičních aspektů obchodování s lidmi. Vnitrostátní soudy v projednávané věci nicméně zúžily pojem obchodování s lidmi podle řeckého trestního zákoníku prakticky pouze na nevolnictví podle čl. 4 odst. 1 Úmluvy. Zatímco u stěžovatelů se nejednalo o nevolnictví, které se od nucené práce liší zejména pocitem oběti, že jde o situaci trvalou, která se pravděpodobně nezmění (takový pocit stěžovatelé jako sezónní dělníci nemohli

mít), příslušné pracovní podmínky a zneužívání jejich zranitelnosti ze strany zaměstnavatelů vypovídaly o tom, že šlo o obchodování s lidmi a nucenou práci ve smyslu čl. 4 odst. 2 Úmluvy.

Podle Soudu Řecko splnilo pozitivní závazek v rovině přijetí adekvátního právního rámce, neboť ratifikovalo či podepsalo zásadní nástroje mezinárodního práva vztahující se k boji proti obchodování s lidmi, a třebaže trestní zákoník výslovně nepostihuje nucenou práci, čl. 22 odst. 4 řecké Ústavy takové jednání zakazuje. Řecko také provedlo do svého vnitrostátního práva unijní předpisy. Článek 323A trestního zákoníku (obchodování s lidmi) byl zakotven k provedení rámcového rozhodnutí Rady 2002/629/SVV o boji proti obchodování s lidmi. To bylo později nahrazeno směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, jejímž provedením Řecko posílilo procesní postavení obětí.

Jinak tomu však bylo v rovině pozitivních povinností operativní povahy.

K povinnosti zabránit obchodování s lidmi, jakmile se státní orgány o tomto jednání dozvěděly, Soud poznamenal, že o situaci na dotčených jahodových polích měly státní orgány povědomí již před incidentem z dubna 2013, a to skrze analýzy nevládních organizací popisujících situaci od roku 2008, články v tisku, parlamentní rozpravy, později nařízené inspekce práce i kritiku veřejného ochránce práv. Přesto státní orgány, a to ani poté, co někteří stěžovatelé oznámili na policii, že jim zaměstnavatel odmítá vyplatit mzdy, nepřijaly dostatečná obecná opatření k zabránění příslušnému jednání s dělníky. Řecko proto závazek zabránit předmětnému jednání nesplnilo.

K povinnosti účinného vyšetřování Soud předně ve vztahu ke stěžovatelům, kteří podali oznámení státnímu zástupci tři týdny po incidentu, poznamenal, že tito vznesli dvě různé námitky. Jednak oznámili, že byli zaměstnáni způsobem, který označili za obchodování s lidmi a nucenou práci, jednak měli být oběťmi příslušného incidentu obdobně jako 35 dělníků účastnících se řízení před porotním soudem. Podle Soudu státní zástupce odůvodnil odmítnutí podnětu stěžovatelů výhradně pochybnostmi o skutkových okolnostech incidentu, aniž se jakkoli zabýval námitkou týkající se nucené práce předcházející incidentu, třebaže disponoval dostatkem informací poukazujících na skutečnost, že tito stěžovatelé byli podrobeni stejnému jednání jako zbytek stěžovatelů, kteří utrpěli při incidentu zranění. Lichá byla potom námitka státního zástupce týkající se časové prodlevy mezi incidentem a oznámením, neboť článek 13 Úmluvy RE o obchodování s lidmi zakotvuje lhůtu alespoň 30 dní „na zotavení a rozvahu“ umožňující „vymanění se z vlivu pachatelů a/nebo k přijetí informovaného rozhodnutí o spolupráci s příslušnými orgány“. Ve vztahu k této

skupině stěžovatelů proto došlo k porušení procesního závazku na účinné vyšetřování vyplývajícího z čl. 4 odst. 2 Úmluvy.

Ohledně stěžovatelů, kteří se účastnili řízení před porotním soudem, Soud konstatoval, že porotní soud vycházel z nesprávného předpokladu, že nezbytným znakem nucené práce nebo obchodování s lidmi je omezení pohybu. Tato podmínka se vztahuje k jiným aspektům života oběti spíše než k práci a je charakteristická pro situaci, kterou lze kvalifikovat jako nevolnictví. K obchodování s lidmi může naopak docházet i bez omezení svobody pohybu. Porotní soud navíc nejenže zprostil obžalované obvinění z trestného činu obchodování s lidmi, ale ve vztahu k trestnému činu těžkého ublížení na zdraví nadto změnil trest odnětí svobody na trest peněžité v výši 5 eur za každý den odnětí svobody. Soud nakonec kritizoval, že pachatelům bylo uloženo zaplatit toliko 43 eur každému z poškozených, zatímco článek 15 Úmluvy RE o obchodování s lidmi vyžaduje po státech jednak zajištění právního rámce pro odškodnění obětí obchodování ze strany pachatelů, jednak zřízení zvláštního fondu k odškodňování těchto obětí. Rovněž ve vztahu k této skupině stěžovatelů proto došlo k porušení procesního závazku účinného vyšetřování vyplývajícího z čl. 4 odst. 2 Úmluvy.

OCHRANA A VYŠETŘOVÁNÍ ČINŮ Z RASOVÉ NENÁVISTI

Rozsudek ze dne 17. ledna 2017 ve věci č. 10851/13 – Király a Dömötör proti Maďarsku

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že v důsledku nedostatků při vyšetřování trestního oznámení podaného stěžovateli ve věci rasistických verbálních a fyzických útoků, které se odehrály na protiromské demonstraci, došlo k porušení práva stěžovatelů na ochranu soukromého života zaručeného článkem 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Oba stěžovatelé jsou maďarskými občany romského původu. V srpnu roku 2012 uspořádala politická strana Hnutí za lepší Maďarsko (*Jobbik*) protiromskou demonstraci pod sloganem „Žij a nech žít“, které se zúčastnilo přibližně 400 až 500 lidí. Vedle členů této strany se demonstrace zúčastnili i příznivci devíti krajně pravicových skupin známých svým militantním chováním a protiromskými a rasistickými postoji. Zaznívaly hrozby romskému obyvatelstvu a požadavky na znovuzavedení trestu smrti, připomínán byl údajný kriminální způsob života Romů. Romská populace byla prezentována jako přímá hrozba maďarskému většinovému obyvatelstvu, jemuž nezbyvá než svému zničení zabránit odvetou. Řečníci požadovali,

aby „odpadky“ byly vymeteny ze země za použití jakýchkoliv prostředků, a prohlašovali, že údajné kriminální chování romské populace je geneticky předurčeno. Po projevech se účastníci demonstrace vydali na pochod romskou čtvrtí a vykřikovali hesla jako „Romové, zemřete“ či „zapálíme vaše domy a vy zemřete uvnitř“. Účastníci demonstrace vyzývali policii, aby nechránila Romy, a někteří dokonce se zahalenými tvářemi a vybaveni tyčemi a biči prorazili policejní kordon. Účastníci jdoucí v čele demonstrace házeli do zahrad okolních domů kusy betonu, kameny a plastové lahve. Po celou dobu pochodu, který trval asi 30 minut, se stěžovatelé nacházeli na zahradách přilehlých domů.

Stěžovatelé si na postup policie, která byla podle nich během demonstrace pasivní (demonstraci nerozpustila ani neprovedla žádné úkony směřující k odhalení pachatelů trestné činnosti z řad demonstrantů), stěžovali u policejní správy. Jejich stížnost byla v listopadu 2012 zamítnuta s odůvodněním, že průběh demonstrace byl poklidný, neboť kromě házení kamenů nenastal žádný konflikt mezi účastníky a romskou menšinou. Zatímco pouze několik demonstrantů bylo vyzbrojeno tyčemi a biči, zajištění demonstrantů za účelem identifikace a podání vysvětlení by situaci pouze zhoršilo a posílilo nepřátelský vztah demonstrantů vůči policii. Stěžovatelé se následně neúspěšně domáhali přehodnocení daného závěru u nadřízeného policejního orgánu a později i před příslušným správním soudem a nejvyšším soudem. Spolu s Maďarským helsinským výborem podali stěžovatelé ještě trestní oznámení v souvislosti s projevy přednesenými na demonstraci a s útoky, kterým byla romská komunita v této souvislosti vystavena. Policejní orgány po právní stránce kvalifikovaly oznámená jednání jako podezření ze spáchání trestných činů násilí proti členu skupiny a podněcování k nenávisti vůči skupině osob, vyšetřování předmětného incidentu ve vztahu k trestnému činu podněcování k nenávisti však následně zastavila. Dospěla totiž k závěru, že přestože Romové byli předmětnými projevy napadáni a jejich obsah byl odsouzením hodný, jejich cílem nebylo vyvolat nekontrolovanou, škodlivou a nepřátelskou reakci. Trestného činu násilí proti skupině obyvatel se podle policie dopustily čtyři osoby, identifikovat se však podařilo pouze jedinou. Ta byla následně odsouzena k trestu odnětí svobody v délce 15 měsíců s podmíněným odkladem.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé tvrdili, že vnitrostátní orgány porušily závazky státu vyplývající z článku 8 Úmluvy, neboť stěžovatele adekvátně neochránily před demonstranty a příslušné události řádně nevyšetřily.

Vláda předně namítala, že článek 8 Úmluvy nelze ve věci použít, a stížnost je tudíž neslučitelná s Úmluvou

ratione materiae. Soud podotkl, že „soukromý život“ je široký pojem, který nepodléhá vyčerpávající definici a pokrývá fyzickou a psychickou integritu osoby. Vedle toho u záruk vyplývajících z článku 8 Úmluvy představuje důležité výkladové vodítko pojem osobní autonomie, který může zahrnovat celou škálu aspektů týkající se fyzické a sociální identity jednotlivce, včetně etnické identity (*S. a Marper proti Spojenému království*, č. 30562/04 a 30566/04, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2008, § 66). Jakákoliv negativní stereotypizace určité skupiny, pokud dosáhne určité úrovně, je způsobilá zasáhnout sebevnímání této skupiny, vlastní sebehodnocení a sebevědomí jejích členů (*Perinçek proti Švýcarsku*, č. 27510/08, rozsudek velkého senátu ze dne 15. října 2015, § 200). Určité jednání, které nedosahuje dostatečné závažnosti na poli článku 3 Úmluvy, může být nicméně považováno za porušení práva na ochranu soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy, má-li takové jednání dostatečně negativní účinky na morální a fyzickou identitu jednotlivce. Ačkoli se tedy v projednávané věci hrozby směřované v průběhu demonstrace vůči romské minoritě neproměnily ve fyzické útoky proto stěžovatelům, Soud zohlednil, že ze strany některých demonstrantů byly zaznamenány projevy násilí a po projevech řečníků na demonstraci pokračoval pochod jejích účastníků za vyvolávání pohrůžek do čtvrti obývané Romy, což mohlo ve stěžovatelích vyvolávat důvodné obavy z násilí a ponížení. Podle Soudu byly tyto okolnosti dostatečné k tomu, aby působily na psychickou a etnickou integritu stěžovatelů ve smyslu článku 8 Úmluvy, který je tak v projednávané věci použitelný.

Ve vztahu k tvrzení stěžovatelů stran postupu policie před a během demonstrace Soud dále uvedl, že vnitrostátní orgány jsou za určitých okolností povinny rozpustit násilné a očividně nesnášenlivé demonstrace, aby ochránily právo na soukromý život jednotlivce ve smyslu článku 8 Úmluvy (*R. B. proti Maďarsku*, č. 64602/12, rozsudek ze dne 12. dubna 2016, § 99). Vnitrostátní soudy nicméně neshledaly, že by policie v daném případě měla zákonný podklad pro rozpuštění demonstrace, neboť její průběh byl až na výjimky poklidný, přičemž způsob, jakým soudy svá rozhodnutí odůvodnily, byl podle Soudu dostatečný a nevykazoval znaky svévole. Soud by proto neměl nahrazovat jejich závěry svým vlastním úsudkem. Podle Soudu musí mít navíc policie v obdobných situacích určitý prostor pro uvážení při přijímání operativních rozhodnutí (*P. F. a E. F. proti Spojenému království*, č. 28326/09, rozhodnutí ze dne 23. listopadu 2010, § 41).

Pokud jde o posouzení, zda vnitrostátní orgány dostaly pozitivním závazkům státu vyplývajících pro něj z článku 8 Úmluvy, podle Soudu bylo třeba přihlídnout ke způsobu, jakým došlo k uplatnění trestněprávních mechanismů v souvislosti s vyšetřováním rasově motivovaných verbálních útoků a výroků na-

bádajících k násilí, a to i tehdy, když k samotnému fyzickému násilí nedošlo (*R. B. proti Maďarsku*, cit. výše, § 84–85). V projednávané věci je třeba hledat inspiraci v zásadách, které Soud formuloval ve své judikatuře na poli článku 10 Úmluvy (svoboda projevu) týkající se podněcování k násilí, nenávisti a nesnášenlivosti. Bylo tak třeba posoudit, zda byly výroky proneseny v napjaté politické a společenské situaci (*Sürek proti Turecku (č. 1)*, č. 26682/95, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 1999, § 52 a 62; *Féret proti Belgii*, č. 15615/07, rozsudek ze dne 16. července 2009, § 66 a 76), zda bylo možné považovat výroky bezprostředně nebo v širším kontextu za přímé nebo nepřímé volání po násilí či za ospravedlnění násilí, nenávisti či nesnášenlivosti (*Fáber proti Maďarsku*, č. 40721/08, rozsudek ze dne 24. července 2012, § 52 a 56–58), a nakonec přihlídnout ke způsobu, jakým byly výroky proneseny, a k jejich potenciálu vést ke škodlivým následkům (*Karataş proti Turecku*, č. 23168/94, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 1999, § 51–52). Jednotlivé faktory je přitom nutné posuzovat ve vzájemné souvislosti a přístup Soudu lze v takových případech popsat jako vysoce kontextuální (*Perinçek proti Švýcarsku*, cit. výše, § 208).

V projednávané věci bylo podle Soudu podstatné, že demonstrace byla zcela zjevně protiromsky zaměřená. Účastníci se jí příslušníci krajně pravicových uskupení známých militantním jednáním a vykazujícím znaky polovojskových organizací. Řečníci v přednesených projevech hrozili a zastrašovali Romy, následně účastníci demonstrace vpochoďovali do oblasti osídlené romským obyvatelstvem, místní obyvatele zastrašovali a dopustili se násilného jednání. Demonstrace byla organizována v době, kdy se konaly i další protiromské pochody velkých skupin lidí klasifikovatelné jako „rozsáhlé a koordinované zastrašování“ (*Vona proti Maďarsku*, č. 35943/10, rozsudek ze dne 17. října 2017, § 66). Podle názoru Soudu měly vnitrostátní orgány při posuzování povahy přednesených projevů vzít všechny tyto okolnosti v úvahu. Nevěnovaly jim však pozornost a nevysvětlitelně zúžily předmět vyšetřování. Za spáchání trestného činu násilí proti skupině obyvatel byla odsouzena jedna osoba, přičemž trestní řízení trvalo téměř tři roky a omezilo se pouze na akty fyzického násilí. Přestože měla policie dostatek času pro přípravu a měla být schopna vyslechnout mnoho osob krátce po demonstraci, provedla výslech pouze pěti osob, přičemž tři z podezřelých se nepodařilo identifikovat. Podle Soudu takový průběh vyšetřování nemohl vést ke zjištění skutečného stavu věci a nebyl dostatečnou odpovědí vnitrostátních orgánů na složitou situaci, která byla předmětem stížnosti. V důsledku kumulativního účinku nedostatků vyšetřování zůstala otevřeně rasistická demonstrace s ojedinělými akty násilí prakticky bez jakýchkoliv právních následků a stěžovatelům nebyla poskytnuta požadovaná ochrana jejich psychické integrity. Znepokojení vyjád-

řil Soud konečně nad tím, že takový přístup mohla veřejnost vnímat jako legitimizaci a toleranci uvedeného jednání ze strany státu. Ačkoliv stát v dané oblasti má určitý prostor pro uvážení, nedostal svým pozitivním závazkům vyplývajícím z článku 8 Úmluvy, a došlo tedy k porušení daného ustanovení.

III. Oddělená stanoviska

Soudce Bošnjak ve svém souhlasném stanovisku podpořil závěr většiny o porušení článku 8 Úmluvy, nicméně podle jeho názoru měl Soud podrobněji analyzovat a vysvětlit důvody, které ho k danému závěru vedly. Soudce Wojtyczek ve svém nesouhlasném stanovisku vyjádřil názor, že okolnosti případu považuje za natolik závažné, že je Soud měl posoudit pod úhlem článku 3 Úmluvy. Odkázal současně na své nesouhlasné stanovisko ve věci *R. B. proti Maďarsku* (rozsudek cit. výše) a vyjádřil nesouhlas s rozšířením výkladu článku 8 Úmluvy na aspekty fyzické a společenské identity jednotlivce. Soudce Kūris ve svém rozsáhlém nesouhlasném stanovisku polemizoval se závěry Soudu o přijatelnosti stížnosti. Podle jeho názoru stěžovatelé nevyužili všech vnitrostátních prostředků nápravy a měli se obrátit rovněž na ústavní soud; tento prostředek nápravy však většina soudců posoudila jako neúčinný.

Rozsudek ze dne 28. března 2017 ve věci č. 25536/14 – Škorjanec proti Chorvatsku

Senát druhé sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru o porušení procesní složky článku 3 ve spojení s článkem 14 Úmluvy tím, že vnitrostátní orgány nedostatečně vyšetřily rasově motivovaný útok vedený proti stěžovatelce, která sice nebyla Romka, nicméně bránila svého romského přítele napadeného z důvodu rasové nenávisti.

I. Skutkové okolnosti

V červnu 2013 se stěžovatelka společně se svým partnerem procházela na tržnici v Záhřebu. Dva kolemjdoucí muži tehdy začali slovně napadat jejího partnera, a to různými verbálními urážkami ohledně jeho romského původu. Po slovní rozepři napadli tito dva muži partnera stěžovatelky i fyzicky. Stěžovatelka i její partner se snažili před útočníky utéct, nicméně ti je dohnali a zbili. Přivolaná záchranná služba i ošetřující lékař v nemocnici konstatovali zřetelnou pohmožděnu nad levým okem stěžovatelky.

Oba útočníci byli obžalováni státním zastupitelstvím a následně v říjnu 2014 městským trestním soudem v Záhřebu odsouzeni za to, že partnerovi stěžovatelky závažným způsobem vyhrožovali a způsobili mu ublížení na zdraví, to vše se znaky trestného činu z nenávisti. Mezitím však sama stěžovatelka podala trestní oznámení na dva neznámé pachatele. V trestním oznámení bylo mimo jiné uvedeno, že jeden z útočníků

nejprve do stěžovatelky strčil a pak jí řekl, že je „kurva“, která má vztah s Romem, a že bude zbitá. Útočníci poté pokračovali ve fyzickém napadání jejího partnera a vykřikování výhrůžek, že jeho i stěžovatelku zabijí. Městské státní zastupitelství v Záhřebu však trestní oznámení v říjnu 2014 zamítlo s tím, že neshledalo žádný náznak toho, že by útočníci způsobili stěžovatelce zranění z důvodu nenávisti vůči Romům, jelikož ona sama není romského původu. Oba útočníci proto nikdy nebyli obviněni ze spáchání rasově motivovaného trestného činu proti stěžovatelce.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 14 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že vnitrostátní právní úprava týkající se rasově motivovaných násilných činů je nedostatečná a že způsob, jakým vnitrostátní orgány reagovali na její trestní oznámení ohledně diskriminačně motivovaného útoku proti její osobě, byl natolik chybný, že se jedná o porušení pozitivní povinnosti státu dle článku 3 ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

Soud úvodem připomněl, že při vyšetřování násilných incidentů vyvolaných rasovou nenávistí podezřelého jsou státní orgány povinny přijmout veškerá dostupná opatření nutná k odhalení případného rasového motivu a vlivu pocitů nenávisti nebo předsudků založených na etnickém původu při takových incidentech. Nedostatečné rozlišení způsobu, jakým jsou řešeny zásadně odlišné situace, může představovat neodůvodněné zacházení neslučitelné s článkem 14 Úmluvy (*Abdu proti Bulharsku*, č. 26827/08, rozsudek ze dne 11. března 2014, § 44). Soud v této věci zdůraznil, že povinnost státu odhalit možnou souvislost mezi rasistickými postoji a daným násilným činem se netýká pouze násilných činů založených na skutečném nebo vnímaném osobním stavu nebo charakteristice oběti, ale vztahuje se i na násilné činy, které jsou založeny na skutečném nebo předpokládaném spojení oběti s jinou osobou, která pravděpodobně nebo skutečně má určitý statut či chráněnou charakteristiku.

Ve vztahu ke konkrétním námitkám stěžovatelky Soud konstatoval, že je třeba nejprve posoudit existenci a přiměřenost právního rámce na ochranu před diskriminačně motivovaným násilím a poté zhodnotit, jakým způsobem byly tyto prostředky ochrany použity v praxi (*Beganović proti Chorvatsku*, č. 46423/06, rozsudek ze dne 25. června 2009, § 72 a 74). Chorvatský trestní zákoník přitom výslovně označuje spáchání trestného činu z nenávisti jako přitěžující okolnost, a to jak v souvislosti s konkrétním trestným činem ublížení na zdraví, tak v případě trestných činů obecně. Podle trestního zákoníku stačí, aby byl trestný čin z nenávisti spáchán na základě nebo z důvodu rasové nenávisti, aniž by bylo vyžadováno, aby oběť skutečně sama měla danou chráněnou charakteristiku nebo sta-

tus. Soud proto dospěl k závěru, že chorvatský právní řád poskytl stěžovatelce přiměřené právní prostředky ochrany.

Následně Soud přistoupil k posouzení toho, zda způsob, jakým byly v daném případě tyto prostředky použity, byl natolik chybný, že představuje porušení pozitivní povinnosti státu dle Úmluvy. Předdeslal, že výpovědi stěžovatelky i jejího partnera poskytnuté policii již v počáteční fázi vyšetřování jasně naznačovaly, že se stěžovatelka stala obětí rasově motivovaného útoku kvůli skutečnosti, že se nacházela ve společnosti svého partnera. Přesto však dle Soudu vnitrostátní orgány řádně nezvážily možnost, že by se stěžovatelka mohla stát obětí trestného činu z nenávisti, když navíc její věc odmítly vyšetřit i poté, co sama stěžovatelka podala trestní oznámení, jehož součástí bylo obvinění ze spáchání rasově motivovaného násilí proti ní. Během trestního řízení vedeného proti útočníkům přitom vyvstala na povrch řada informací naznačujících, že se obětí rasově motivovaného násilí skutečně stala.

Soud opětovně zdůraznil, že si je vědom své subsidiární povahy ve vztahu k vnitrostátním soudům, která mu brání v tom, aby nahradil zhodnocení skutkového stavu provedené vnitrostátními orgány svým vlastním. S ohledem na výše zmíněné skutečnosti však shledal, že vnitrostátní orgány nedostatečně posoudily okolnosti případu, neboť trvaly na tom, že stěžovatelka sama nebyla romského původu. Dále nedokázaly zjistit, zda byla útočníky alespoň vnímána jako osoba romského původu, a nezohlednily vztah mezi rasovým motivem útoku a spojením stěžovatelky s jejím partnerem. Tato neadekvátní procesní reakce vnitrostátních orgánů byla proto neslučitelná s povinností státu učinit veškeré přiměřené kroky k odhalení role rasistických motivů v daném incidentu (*Balázs proti Maďarsku*, č. 15529/12, rozsudek ze dne 20. října 2015, § 75).

S ohledem na výše uvedené Soud rozhodl, že vnitrostátní orgány porušily svoji povinnost vyplývající z Úmluvy tím, že zamítly trestní oznámení týkající se rasově motivovaného útoku na stěžovatelku, aniž by provedly další vyšetřování. Došlo proto k porušení procesní složky článku 3 ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

OCHRANA SOUKROMÍ CELEBRIT PŘED BULVÁREM

Rozsudek ze dne 21. února 2017 ve věci č. 20996/10 – *Rubio Dosamantes proti Španělsku*

Senát třetí sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že tím, že vnitrostátní soudy zamítly žalobu na ochranu osobnosti stěžovatelky, známé popové zpě-

vačky, nedostatečně ochránily její právo na respektování soukromého života, zaručené článkem 8 Úmluvy, před probíráním podrobností z jejího intimního života ve sdělovacích prostředcích.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka je ve Španělsku a v Latinské Americe velmi známou zpěvačkou. V průběhu dubna a května 2005 byly na španělských televizních stanicích odvysílány tři pořady, v nichž moderátoři a pozvaní hosté, zejména F. B., bývalý stěžovatelčin manažer, probírali různé aspekty soukromého života stěžovatelky. Během pořadů mj. zaznělo, že stěžovatelka svého bývalého přítele na veřejnosti ponižovala, nadávala mu a svým chováním ho dohnala k užívání drog. Dále byla probírána sexuální orientace stěžovatelky s tím, že je pravděpodobně homosexuální, a byly popisovány podrobnosti o intimním poměru stěžovatelky s jinou ženou.

Stěžovatelka v květnu 2005 podala proti F. B., moderátorům pořadů a televizním stanicím žalobu na ochranu osobnosti. Soudy však její žalobu zamítly, jelikož dospěly k závěru, že obsah inkriminovaných pořadů nijak nezasáhl do jejího soukromého života, a to zejména proto, že byly probírány ty aspekty jejího života, které již dávno byly veřejně známy, a stěžovatelka proti tomu předtím nijak nebrojila. Moderátoři pořadů a F. B. se dle soudů omezili toliko na potvrzení existence drbů, které v Latinské Americe kolují již dlouho, a to především stran její sexuální orientace. Homosexualita navíc již nemůže být považována za něco, co by mohlo poškodit čest či dobrou pověst osoby. Ohledně užívání drog jejím bývalým přítelem soudy uvedly, že nebylo nijak tvrzeno, že by mu stěžovatelka drogy obstarávala či ho k jejich konzumaci nutila; dané výroky tak mohly zasáhnout jen do soukromého života bývalého přítele stěžovatelky. Konečně, ohledně bouřlivé povahy vztahu stěžovatelky s jejím přítelem dle soudů moderátoři a hosté toliko vyslovili svůj názor na povahu milostného vztahu, který stěžovatelka sama učinila součástí veřejného prostoru, kdy o něm opakovaně v médiích otevřeně hovořila.

Stěžovatelka následně neuspěla ani u Nejvyššího soudu, ani u Ústavního soudu.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že komentáře učiněné během televizních pořadů, a to zejména o její sexuální orientaci, které ironicky a groteskně šířily drby o její údajné homosexualitě a bisexualitě, o roli, kterou hrála při užívání drog jejím tehdejším přítelem, a o špatném zacházení a ponižování, kterých se měla vůči němu dopouštět, zasáhly do jejího práva na čest a ochranu soukromého života chráněného článkem 8 Úmluvy.

Soud připomněl, že šíření fotografií, názorů, kritiky či komentářů v televizních pořadech, které se vztahují k různým aspektům ryze soukromého života jednotlivce, jako tomu bylo v projednávané věci, zasahuje do jeho soukromého života, i když jde o veřejně známého člověka (*Von Hannover proti Německu* (č. 2), č. 40660/08 a 60641/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 97). V obdobných případech je nezbytné nalézt spravedlivou rovnováhu mezi svobodou projevu novinářů, právem veřejnosti na informace o věcech veřejného zájmu a právem na ochranu soukromého a rodinného života dotčené osoby. Spravedlivou rovnováhu je pak nutné najít za pomoci kritérií definovaných v judikatuře Soudu, jimiž jsou příspěvní do debaty ve veřejném zájmu, známost dotčené osoby a předmět reportáže, předchozí chování dotčené osoby, obsah, forma a dopady publikace a případně další okolnosti věci (*Couderc a Hachette Filipacchi Associés proti Francii*, č. 40454/07, rozsudek velkého senátu ze dne 10. listopadu 2015, § 93).

V projednávané věci byly v televizních pořadech proneseny komentáře, které se zjevně týkaly řady aspektů soukromého života stěžovatelky. Dle Soudu tyto informace nijak nepřispívaly do jakékoli debaty ve veřejném zájmu. Veřejný zájem totiž nemůže být redukován na očekávání veřejnosti lačné detailů ze soukromého života druhých ani na zalíbení čtenářů v senzaciích či dokonce voyeurství. Stěžovatelka sice byla veřejně známou osobou, avšak nezastávala žádnou veřejnou funkci, a proto je její právo držet svůj soukromý život v tajnosti v zásadě širší (*Lingens proti Rakousku*, č. 9815/82, rozsudek ze dne 8. července 1986, § 42). Veřejnost dle Soudu nemá žádný legitimní zájem znát určité detaily týkající se intimního života stěžovatelky, a proto zájem veřejnosti tyto informace znát a obchodní zájem televizních stanic vysílat pořady zabývající se těmito záležitostmi musí ustoupit před právem stěžovatelky na účinnou ochranu jejího soukromí.

Soud dále poznamenal, že informace, které dotčená osoba sama uvede ve veřejnou známost, přestávají být důvěrnými a stanou se volně dostupnými (*Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS) proti Francii*, č. 12268/03, rozsudek ze dne 23. července 2010, § 52), což oslabuje míru ochrany, které se dotčená osoba může z titulu svého soukromého života domáhat. Jakákoli skutečná či domnělá tolerance jednotlivce vůči publikacím týkajícím se jeho soukromého života ho však nutně nezabavuje práva na jeho ochranu (*Lillo-Stenberg a Sæther proti Norsku*, č. 13258/09, rozsudek ze dne 16. ledna 2014, § 38). Soud proto nesouhlasil s přístupem vnitrostátních soudů, dle nichž televizní pořady nepřinesly zásah do soukromí stěžovatelky, jelikož drby o její sexuální orientaci již dlouho v médiích kolovaly, proti čemuž stěžovatelka nijak nebrojila, a o svém vztahu s bývalým přítelem stěžovatelka s médii sama otevřeně hovořila. Podle Soudu ani skutečnost, že stěžova-

telka těžila ze zájmu médií, nedává televizním stanicím zelenou k odnětí veškeré ochrany stěžovatelky před nekontrolovanými komentáři o jejím soukromém životě.

Soud se dále pozastavil nad tím, že vnitrostátní soudy toliko konstatovaly, že homosexualita již dnes není vnímána jako dehonestující, a nijak nezkoumaly, zda skutečnost, že se třetí osoby otevřeně vyjadřovaly k tomuto aspektu soukromého života stěžovatelky v televizních pořadech, do nichž stěžovatelka nebyla pozvána, neúčastnila se jich a nedala k nim souhlas, zasáhla do jejího soukromého života a zda byla pokryta svobodou projevu žalovaných. Stejně tak soudy nijak nevěnovaly pozornost tomu, že v televizních pořadech byla hojně hodnocena povaha a průběh milostného vztahu stěžovatelky, když toliko uvedly, že dané komentáře byly způsobilé zasáhnout jen do cti bývalého přítele stěžovatelky.

Soud shrnul, že vnitrostátní soudy neposoudily dostatečně záměry autorů komentářů, účel televizních pořadů či potenciální reakci diváků. Nepřístupily k pečlivému vyvažování dotčených práv podle příslušných kritérií s cílem zhodnotit, zda byla nezbytnost omezení práva stěžovatelky na soukromý život přesvědčivě doložena. Vnitrostátní soudy tedy i přes míru posuzovací volnosti, které v dané oblasti požívají, nedostály svým pozitivním závazkům vyplývajícím z článku 8 Úmluvy. Došlo proto k porušení tohoto ustanovení.

POVINNÁ VÝUKA PLAVÁNÍ

Rozsudek ze dne 10. ledna 2017 ve věci č. 29086/12 - *Osmanoğlu a Kocabaş proti Švýcarsku*

Senát třetí sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že uložením pokuty stěžovatelům muslimského vyznání za to, že odmítali umožnit svým dcerám účastnit se povinných a smíšených (pro dívky a chlapce) školních kurzů plavání, nedošlo k porušení jejich svobody náboženského vyznání zaručené článkem 9 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel a stěžovatelka, tureckého původu a muslimského vyznání, žijí společně ve švýcarské Basileji od roku 1999. Mají tři dcery narozené v letech 1999, 2001 a 2006. V roce 2008 byli informováni o povinnosti dětí navštěvovat v rámci základní školní docházky smíšené kurzy plavání. Podle příslušné kantonální právní úpravy lze udělit výjimky z náboženských důvodů, to však až po období puberty. Stěžovatelé odmítali z náboženských důvodů dcery na plavecké kurzy posílat, a to i přes varování příslušného kantonálního úřadu a pozdější pokus ředitelky školy o mediaci. Z podnětu vedení školy bylo se stěžovateli vedeno

správním řízení, jehož výsledkem bylo uložení pokuty stěžovatelům ve výši přibližně 1 300 eur za neplnění rodičovských povinností.

Stěžovatelé proti správním rozhodnutím neúspěšně brojili u odvolacího soudu a později i u Federálního soudu. Federální soud ve svém rozsudku z března 2012 připustil, že došlo k zásahu do svobody náboženství stěžovatelů, příslušná povinnost však měla jasný právní základ, byla součástí vzdělávacích osnov a nebyla nepřiměřená, neboť mj. umožňovala výjimky z dané povinnosti; od věku přibližně 12 let se navíc chlapci a dívky účastní hodin tělesné výchovy i plavání zvláště. Zájem na integraci dětí bez ohledu na původ, kulturu a náboženství dětí byl v daném případě naprosto zásadní. Předmětné opatření bylo navíc zmírněno možností odděleného sprchování a nošení burkin (celotělových ženských plavek zakrývajících vše kromě konce končetin a obličeje).

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 9 ÚMLUVY

Podle stěžovatelů je povinnost posílat jejich dcery na společné kurzy plavání v rozporu s jejich náboženským přesvědčením, a proto její vymáhání pokutou porušilo článek 9 Úmluvy.

Soud předně uznal, že došlo k zásahu do svobody náboženského vyznání stěžovatelů, neboť tito byli z titulu rodičovské odpovědnosti mj. oprávněni vést své děti k náboženství. Ve vztahu k odůvodněnosti zásahu Soud dále dospěl k závěru, že předmětný zásah měl dostatečný zákonný základ, neboť vzdělávací plán, podle něž bylo plavání součástí tělesné výchovy, byl veřejně dostupný, přičemž možnost udělit rodičům peněžitou pokutu za porušení rodičovské odpovědnosti vyplývala ze školského zákona. Zásah podle Soudu rovněž sledoval legitimní cíl spočívající v integraci dětí různých kultur a náboženství, v dobrém průběhu vzdělávání dětí, v respektování povinné školní docházky a v rovnosti mezi pohlavími. Opatření mělo navíc za účel chránit děti před fenoménem sociálního vyloučení.

K otázce, zda byl zásah přiměřený, tedy nezbytný v demokratické společnosti, Soud nejprve připomněl zásady vyplývající z jeho ustálené judikatury. Ačkoliv svoboda náboženského vyznání zahrnuje výkon náboženství nejen v soukromí, ale i v kolektivu, na veřejnosti a v rovině vzdělávání či rituálů (*Bayatyan proti Arménii*, č. 23459/03, rozsudek velkého senátu ze dne 7. července 2011, § 119), příslušné ustanovení Úmluvy neposkytuje ochranu jakémukoli jednání motivovanému či inspirovanému náboženstvím (*Leyla Şahin proti Turecku*, č. 44774/98, rozsudek velkého senátu ze dne 10. listopadu 2005, § 84). Soud dále zdůraznil subsidiární povahu mechanismu Úmluvy a připomněl, že státní orgány, zejména soudy, jsou v lepším postavení, aby posoudily místní potřeby, zvláště v kontextu

obecné politiky týkající se vztahu státu a náboženství (*S. A. S. proti Francii*, č. 43835/11, rozsudek velkého senátu ze dne 1. července 2014, § 129). Státy přitom v daném ohledu disponují určitým prostorem pro uvážení. Ačkoli Švýcarsko neratifikovalo Protokol č. 1, Soud připomněl, že jeho článek 2 zaručuje všem právo na vzdělání v pluralistickém duchu, nezbytném k zachování demokratické společnosti.

K projednávané věci Soud poznamenal, že škola hraje zvláštní roli v rovině sociální integrace, a to zejména ve vztahu k žákům cizího původu. S ohledem na možnost jasně stanovených výjimek z příslušné povinnosti, navíc při respektování rovného zacházení s různými náboženskými skupinami, konstatoval, že předmětná povinnost nebyla nepřiměřeně rigidní. Zájem dětí na úplné školní docházce umožňující úspěšnou sociální integraci dle místních zvyklostí dle Soudu převažuje nad zájmem rodičů, aby se dívky neúčastnily smíšených plaveckých kurzů. Vedle cílů zdravotních měly plavecké kurzy za cíl umožnit dětem vykonávat tuto činnost společně s ostatními dětmi bez výjimek založených na původu dětí či náboženském nebo filosofickém přesvědčení jejich rodičů. Dle Soudu tento cíl soukromé kurzy plavání nemohou nahradit. Příslušná povinnost byla navíc doprovázena možností odděleného sprchování a nošení burkin. Pokuty, které byly stěžovatelům uloženy po řádném upozornění, nebyly nepřiměřené sledovanému účelu. Stěžovatelé měli k dispozici soudní přezkum rozhodnutí o pokutách, přičemž řízení bylo spravedlivé, kontradiktorní a soudy svá rozhodnutí důkladně odůvodnily.

Soud proto s ohledem na výše uvedené učinil závěr, že vnitrostátní orgány nepřekročily prostor pro uvážení, kterým v daném případě týkajícím se povinné školní docházky disponovaly. K porušení článku 9 Úmluvy tedy nedošlo.

RODINNÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 10. ledna 2017 ve věci

č. 32407/13 – *Kacper Nowakowski proti Polsku*

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že vnitrostátní orgány nepřijaly všechna opatření, jež po nich bylo možné rozumně požadovat pro usnadnění styku mezi stěžovatelem a jeho synem, a neochránily tak právo stěžovatele na respektování jeho rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel je hluchoněmý. Ke komunikaci používá znakový jazyk. Matka jeho dítěte, které se narodilo v roce 2006 rovněž se sluchovým postižením, komunikuje jak ústně, tak pomocí znakového jazyka. Po rozvodu rodičů v roce 2007 bylo dítě svěřeno do péče matky a byl stanoven styk stěžovatele s dítětem v roz-

sahu několika hodin týdně, avšak stěžovatel jej kvůli svým zdravotním problémům plně nevyužíval.

V srpnu 2011 stěžovatel podal návrh na rozšíření styku za účelem posílení vazeb se synem. Matka dítěte kontaktům bránila. Dle znalců bylo dítě fixováno na matku, konflikty mezi rodiči bránily vzájemné spolupráci. Znalci navrhli pomoc odborníka, jelikož se nespécializovali na osoby se sluchovým postižením. Okresní soud v srpnu 2012 návrh stěžovatele zamítl s tím, že rozšíření styku není v nejlepším zájmu dítěte. Uznal sice právo stěžovatele na styk se synem, ale s ohledem na komunikační bariéru, kdy stěžovatel používá pouze znakový jazyk a dítě komunikuje pouze ústně, by měla být styku přítomna matka, jež komunikuje oběma způsoby a komunikaci tak může usnadnit. Okresní soud nepovažoval za nutné naříditi rodičům povinnost podstoupit rodinnou terapii, která by jim pomohla vzájemně se soby rodiče akceptovat, jelikož matka již navštěvovala podpůrnou skupinu pro rodiče při mateřské škole a stěžovatel prohlásil, že učiní totéž. V odvolání se stěžovatel dovolával Úmluvy osob se zdravotním postižením. Krajský soud v listopadu 2012 potvrdil rozsudek okresního soudu s tím, že prioritu mají zájmy dítěte, nikoli zájmy jednoho z rodičů. Dále zdůraznil, že přítomnost matky při styku je nutná, aby byl zajištěn pocit bezpečí dítěte, současně matčina přítomnost řeší problémy s komunikací mezi stěžovatelem a dítětem.

Samostatný návrh stěžovatele, aby byla matce nařízena povinnost podstoupit rodinnou terapii, byl zamítnut jak okresním, tak krajským soudem, který uvedl, že komunikační bariéra představuje objektivní překážku vztahů mezi stěžovatelem a jeho synem a její zohlednění nelze považovat za formu diskriminace stěžovatele.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel s poukazem na článek 8 Úmluvy namítal, že zamítnutím jeho žádosti o rozšíření styku se synem došlo k porušení jeho práva na respektování rodinného života. Nadto mu soudy nenabídkly žádnou pomoc k usnadnění kontaktu se synem.

A. OBECNÉ ZÁSADY

Soud uvedl, že být spolu znamená pro rodiče a jeho dítě jeden ze základních prvků rodinného života, a to přes rozkoly ve vztazích mezi rodiči (*Elsholz proti Německu*, č. 25735/94, rozsudek velkého senátu ze dne 13. července 2002, § 43). Při posouzení postupu státních orgánů ve světle článku 8 Úmluvy je potřeba zohlednit situaci všech členů rodiny, neboť ochrana stanovená tímto ustanovením se vztahuje na celou rodinu (*Jeunesse proti Nizozemsku*, č. 12738/10, rozsudek velkého senátu ze dne 3. října 2014, § 117). Soud uznává, že státní orgány disponují mírou posuzovací volnosti při rozhodování o záležitostech týkajících se péče; přísnější kontrola je ale nutná tam, kde jde o veške-

rá další omezování např. rodičovských práv styku. Taková omezení s sebou nesou nebezpečí, že rodinné vztahy mezi malým dítětem a jedním nebo oběma rodiči budou prakticky zkráceny (*Sahin proti Německu*, č. 30943/96, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2013, § 65).

Ve vztahu k pozitivním závazkům Soud rozhodl, že v případech týkajících se styku rodiče a dítěte má rodič právo na přijetí opatření za účelem setkání s dítětem a je dána povinnost vnitrostátních orgánů setkání usnadnit vzhledem k tomu, že zájem dítěte přikazuje, že musí být učiněno vše pro zachování rodinných vztahů a případného znovuvytvoření rodiny. Závazek státu není povinností na výsledek, nýbrž na prostředky (*P. K. proti Polsku*, č. 43123/10, rozsudek ze dne 10. června 2014, § 86). Soud připomněl, že v současnosti existuje široká shoda (i v mezinárodním právu), že ve všech rozhodnutích týkajících se dětí musí být prvořadý jejich nejlepší zájem. Zájmy rodičů, zejména na pravidelném styku s dítětem, nicméně zůstávají faktorem při vyvažování různých zájmů (*Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku*, č. 41615/07, rozsudek velkého senátu ze dne 6. července 2010, § 134–135).

B. POUŽITÍ TĚCHTO ZÁSAD NA PROJEDNÁVANOU VĚC

Soud poznamenal, že podle rozsudku o rozvodu manželství z listopadu 2007 měl v té době jedenáctiměsíční syn žít se svou matkou, přičemž stěžovatel mohl syna vidat každý týden. Následkem svých zdravotních problémů stěžovatel plně nevyužíval určeného práva na styk, nicméně v srpnu 2011 podal žádost o rozšíření styku se synem za účelem posílení jejich vazeb, neboť syn již dosáhl věku pěti let a zahájil předškolní vzdělávání.

Vnitrostátní soudy žádost zamítly s tím, že požadovaná změna by nebyla v souladu s nejlepším zájmem dítěte, a to s ohledem na postižení dítěte a jeho těžkou závislost na matce, kdy bylo nezbytné, aby styk probíhal za její přítomnosti. Dále uvedly, že vzhledem k předchozímu omezenému styku byla požadovaná úprava příliš rozsáhlá. Nadto vzaly v úvahu komunikační problémy – stěžovatel užíval výlučně znakový jazyk, zatímco jeho syn komunikoval pouze ústně. Soud tak především zkoumal, zda vnitrostátní orgány učinily vše, co od nich bylo možné rozumně očekávat, aby styk mezi stěžovatelem a jeho synem usnadnily.

Soud s odkazem na čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte uvedl, že je v zásadě v nejlepším zájmu dítěte udržovat kontakt s oběma rodiči, s výjimkou zákonných omezení ospravedlněných faktory týkajícími se jeho nejlepších zájmů. Vnitrostátní soudy nikdy nezpochybily právo stěžovatele syna vidat, avšak musely též zajistit, aby stěžovatel byl své právo na styk schopen účinně vykonávat (*Gluhaković proti Chorvatsku*, č. 21188/09, rozsudek ze dne 12. dubna 2011,

§ 62). Dle Soudu bylo třeba posoudit dvě otázky: vážný spor mezi rodiči a postižení stěžovatele a jeho syna.

a) Spor mezi rodiči

Soudy si byly konfliktu mezi rodiči vědomy. Okresní soud ve svém rozsudku poznamenal, že matka styku bránila. Znalci uvedli, že spor mezi rodiči brání jejich spolupráci ohledně dítěte, a doporučili pomoc odborníka. Okresní soud však na jejich návrh nepřistoupil s tím, že matka navštěvuje rodičovskou podpůrnou skupinu a stěžovatel prohlásil, že se ke skupině připojí. Nepovažoval tudíž za nutné uložit rodičům povinnost podstoupit rodinnou terapii. Soud uvedl, že zákon o rodině obsahuje řadu nástrojů, jež mohou pomoci zmírnit rozpory mezi rodiči a usnadnit styk rodiče, který nemá dítě ve své péči, s dítětem. Vnitrostátní předpisy nicméně nestanoví mediaci v rodinně-právních sporech, přičemž ta by byla žádoucím prostředkem podpory spolupráce mezi všemi stranami případu (*Cengiz Kiliç proti Turecku*, č. 16192/06, rozsudek ze dne 6. prosince 2011, § 132 *in fine*). Soud v této souvislosti odkázal na doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (98) 1 o rodinné mediaci a uvedl, že rodinná mediace může být účinným nástrojem pro realizaci práv chráněných článkem 8 Úmluvy.

Soud byl toho názoru, že vnitrostátní soudy řádně nepřezkoumaly možnost uchýlit se k jiným existujícím právním nástrojům, jež mohly usnadnit rozšíření styku mezi stěžovatelem a jeho synem. Připustil, že situace byla ztížena napjatým vztahem mezi rodiči dítěte, avšak nedostatek spolupráce mezi rodiči není okolností, jež může sama o sobě zprostit orgány jejich pozitivních povinností. Spíše na ně klade povinnost přijmout opatření, jež smíří protichůdné zájmy při zohlednění nejlepšího zájmu dítěte (*Zawadka proti Polsku*, č. 48542/99, rozsudek ze dne 23. června 2005, § 67).

b) Stěžovatelovo postižení a komunikační bariéra

Druhým významným faktorem při posuzování práva na styk byla zdravotní postižení stěžovatele a jeho syna, jež mezi nimi tvořila komunikační bariéru. Soud se ztotožnil s názorem vnitrostátních orgánů, že bez ohledu na své postižení má stěžovatel na styk se synem právo a problém v komunikaci by měl být zohledněn při úpravě styku. Vnitrostátní soudy našly řešení v zapojení matky dítěte do úpravy styku, která byla schopna komunikovat ústně i ve znakovém jazyce. Toto řešení však nevzalo v úvahu animozitu mezi rodiči ani to, že matka styku do jisté míry bránila. Nadto rozvoj vztahu mezi stěžovatelem a jeho synem vyžadoval vzhledem k problémům v přímé komunikaci oproti běžným případům mnohem více času.

Dle názoru Soudu měly vnitrostátní orgány přijmout další konkrétní opatření, jež by zohlednila specifika případu a zdravotní postižení stěžovatele. Soud odkázal na čl. 23 odst. 2 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, jež stanoví, že státy poskytují osobám se zdravotním postižením při plnění jejich rodi-

čovských povinností odpovídající podporu. Vnitrostátní soudy nicméně nezískaly znalecké posudky od odborníků na sluchová postižení. Stávající znalci zdůraznili svou omezenou odbornou způsobilost a nezapomínali se možnými prostředky pro překonání bariér plynoucích ze sluchového postižení stěžovatele. Soustředili se na existenci překážek namísto forem jejich překonání. Povinností vnitrostátních soudů v takových případech je vypořádat se s otázkou, jaké kroky mohou být přijaty k odstranění existujících překážek a usnadnění styku. V projednávané věci se však vnitrostátní soudy nezabývaly prostředky, které by stěžovateli napomohly v překonání bariér plynoucích z jeho postižení.

Soud dospěl k závěru, že vnitrostátní soudy nečinily všechny kroky, které od nich bylo možné rozumně očekávat, aby usnadnily styk stěžovatele se synem. Došlo tak k porušení článku 8 Úmluvy. Soud dále vyslovil, že není třeba samostatně přezkoumávat stížnost z pohledu článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

III. Oddělená stanoviska

Soudce Sajó vyjádřil politování nad tím, že Soud neshledal potřebu stížnost přezkoumat rovněž na poli článku 14 Úmluvy, který zakazuje diskriminaci.

Soudkyně Motoc vyjádřila nespokojenost s tím, že Soud nezohlednil diskriminaci stěžovatele zakládající se na jeho postižení. Případ dokládá praxi Soudu, kdy automaticky vtáhne článek 14 Úmluvy, který nemá autonomní význam, do působnosti hmotného práva. Závěr o porušení článku 8 Úmluvy je jen částečnou odpovědí na výtky stěžovatele. Dle jejího názoru byla komunikační bariéra klíčovým aspektem, který mohl vést k závěru o diskriminaci, pokud by se jím vnitrostátní soudy a Soud náležitě zabývaly. Vnitrostátní orgány měly uložit vyvinout snahu zajistit, aby se dítě naučilo znakový jazyk a mohlo komunikovat se svým otcem.

Rozsudek ze dne 24. ledna 2017 ve věci č. 25358/12 – *Paradiso a Campanelli proti Itálii*

Velký senát Soudu rozhodl jedenácti hlasy proti šesti, že úřední odebrání dítěte počatého v rozporu s italskými právními předpisy prostřednictvím náhradní matky a asistované reprodukce v Rusku a jeho následné přemístění na území Itálie nepředstavuje porušení práva stěžovatelů na respektování soukromého a rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé, italský manželský pár, se po mnoha neúspěšných pokusech o založení rodiny rozhodli využít tzv. náhradní mateřství zprostředkované společností

se sídlem v Rusku, kde je, na rozdíl od Itálie, náhradní mateřství povoleno. Náhradní matka porodila v roce 2011 dítě, jehož biologickým otcem byl údajně stěžovatel. Toto dítě bylo v souladu s ruskými zákony zapísáno jako potomek stěžovatelů. Po opatření mezinárodního uznání rodného listu dítěte jej stěžovatelé převezli do Itálie. Italské orgány, které obdržely zprávu, že rodný list byl vydán v rozporu se skutečným stavem, obvinily stěžovatele z falšování údajů o osobním stavu dítěte a jeho převozu do Itálie v rozporu s italským zákonem o osvojení. Nařídily testy DNA a po zjištění, že biologickým otcem dítěte není stěžovatel (biologickou matkou byla nadto neznámá dárná vajíček), a domnělí rodiče tak nemají k dítěti žádnou biologickou vazbu, rodičům dítě odebraly a označily jej v souladu s italskými zákony za dítě vhodné k osvojení. Dítě bylo v roce 2013 adoptováno novými rodiči a obdrželo novou identitu.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že odebrání dítěte narozeného v zahraničí prostřednictvím umělého oplodnění a náhradní matky a převozu na území Itálie a jeho přidělení k osvojení poté, co bylo prokázáno, že nemá biologické vazby ani k jednomu z nich, představují porušení článku 8 Úmluvy. Soud v senátním rozsudku rozhodl, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy, a to především vzhledem k nedostatečnému zohlednění zájmu dítěte a ukvapenému závěru italských orgánů, že stěžovatelé nebyli schopni o něj pečovat. Věc byla na žádost žalované vlády postoupena velkému senátu Soudu.

Soud se nejprve zabýval otázkou, zda vztah mezi stěžovateli a dítětem spadá pod pojem „rodinný život“ dle článku 8 Úmluvy. Dospěl k názoru, že nikoliv, a konstatoval, že rodičovská práva vykonávaná stěžovateli byla vnitrostátními soudy uznána pouze za účelem řízení o pozastavení jejich výkonu. Soud připomněl, že již dříve ve své judikatuře připustil možnost, aby navzdory absenci biologických nebo právních vazeb zakládajících rodičovství, existoval mezi náhradními rodiči a dítětem „rodinný život“ ve smyslu článku 8 Úmluvy, a to především s přihlédnutím ke skutečností, jako je společně strávený čas, vytvoření úzkých osobních vazeb a role, kterou tito dospělí vůči dítěti zaujali (*Moretti a Benedetti proti Itálii*, č. 16318/07, rozsudek ze dne 27. dubna 2010, § 48). I v projednávané věci Soud konstatoval, že oba stěžovatelé si s dítětem vytvořili úzké emoční vazby v počátečních fázích jeho života a žili společně po dobu 6 měsíců na území Itálie (stěžovatelka o dva měsíce déle ještě v době pobytu na území Ruské federace). Soud ovšem zdůraznil, že k ukončení tohoto soužití sice nedošlo z vůle stěžovatelů, bylo nicméně důsledkem situace, kterou sami stěžovatelé svým protiprávním jednáním

vyvolali. Soud s ohledem na chybějící biologické vazby a krátkou dobu soužití se stěžovateli, jakož i nejistotu stran kvalifikace tohoto vztahu z právního hlediska dospěl k názoru, že navzdory vůli stěžovatelů být rodiči a kvalitě jejich citových vazeb k dítěti nebyla splněna podmínka „rodinného života“ tak, jak je vykládána pro účely působnosti článku 8 Úmluvy.

Soud se proto zaměřil na otázku splnění podmínek definice „soukromého života“ dle článku 8 Úmluvy. Předestřel, že stěžovatelé měli skutečný úmysl stát se rodiči a prozkoumali jednotlivé možnosti, jak toho docílit. Projednávaná věc se proto týká práva na respektování rozhodnutí stěžovatelů stát se rodiči a jejich osobního rozvoje skrze zastávání této role vůči dítěti. Navíc nařízení genetických testů vůči stěžovateli mělo dopad na jeho identitu i vztah se stěžovatelkou. Okolnosti případu proto spadaly do rozsahu soukromého života stěžovatelů.

Soud následně konstatoval, že odnětí dítěte a jeho umístění do náhradní péče za účelem budoucího osvojení představovalo zásah do soukromého života stěžovatelů.

Použití italského práva vnitrostátními orgány bylo dle názoru Soudu předvídatelné s ohledem na mezinárodní právo soukromé, stejně tak jako závěr, že dítě bylo dle vnitrostátního zákona vhodné k osvojení. Další postup plynoucí z této kvalifikace byl tedy dle názoru Soudu v souladu se zákonem.

Soud dále podotkl, že zásah státu sledoval legitimní cíle ochrany pořádku a práv a svobod jiných, a zdůraznil, že považuje za legitimní snahu italských orgánů vykonávat výsostnou pravomoc státu uznávat a stanovit podmínky pro vznik právního vztahu mezi rodičem a dítětem, a to s ohledem na ochranu zájmů dítěte.

Soud pro posouzení nezbytnosti napadených opatření v demokratické společnosti musí přezkoumat, zda jsou dovolávané důvody těchto opatření pro účely čl. 8 odst. 2 Úmluvy relevantní a dostatečné (*Parrillo proti Itálii*, č. 46470/11, rozsudek velkého senátu ze dne 27. srpna 2015, § 168). Dále musí zásah odpovídat naléhavému společenskému zájmu a být přiměřený k dosažení legitimního cíle. Zohledněno musí být především dosažení spravedlivé rovnováhy mezi konkurujícími si dotčenými zájmy (*A, B a C proti Irsku*, č. 25579/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. prosince 2010, § 229). Soud musí na základě řady faktorů posoudit též šíři prostoru pro uvážení, která bude státu ponechána (*S. H. a ostatní proti Rakousku*, č. 57813/00, rozsudek velkého senátu ze dne 3. listopadu 2011, § 94).

Soud následně konstatoval, že vnitrostátní soudy založily svoje závěry na skutečnosti, že jednáním stěžovatelů došlo k porušení vnitrostátních zákonů o mezinárodním osvojení a lékařsky asistované reprodukci

a neexistovala biologická vazba mezi stěžovateli a dítětem. Přijatá opatření měla za cíl zajistit okamžité a trvalé přerušování kontaktu mezi stěžovateli a dítětem a umístění dítěte do náhradní péče.

Soud přiznal žalované vládě široký prostor pro uvážení s odůvodněním, že případ se dotýká eticky citlivých otázek, konkrétně osvojení, převzetí dítěte do péče, lékařsky asistované reprodukce a náhradního mateřství.

Soud dále uvedl, že argumentace vnitrostátních orgánů spočívala na dvou základních liniích – protizákonnosti jednání stěžovatelů a nutnosti přijmout opatření v zájmu dítěte, jež tyto orgány považovaly v souladu se zákonem o osvojení za opuštěné. Soud nepochyboval, že tyto důvody byly relevantní, měly přímou spojitost s legitimním cílem zabránit pokračování protiprávního stavu a ochránit zájmy dítěte. Je proto možné je považovat za dostatečné.

V rámci přezkumu přiměřenosti předmětných opatření ve vztahu ke sledovaným legitimním cílům Soud uvedl, že projednávaná věc se liší od případů, v nichž jde o odebrání dítěte z péče rodičů, které může proběhnout jen za předpokladu, že je ohrožena jeho fyzická či morální integrita (*Scozzari a Giunta proti Itálii*, č. 39221/98 a 41963/98, rozsudek velkého senátu ze dne 13. července 2000, § 148–151). Soud byl toho názoru, že v projednávané věci naopak vnitrostátní orgány nebyly povinny upřednostnit zachování vztahu mezi stěžovateli a dítětem. Spíše musely učinit složitou volbu mezi umožněním pokračování vztahu stěžovatelů s dítětem, a tudíž zlegalizováním protiprávní situace způsobené stěžovateli, nebo přijetím opatření s cílem zajistit dítěti rodinu podle právní úpravy o osvojení. Soud dále připomněl, že veřejné zájmy jsou v projednávané věci velmi silné. Kromě toho odůvodnění italských soudů týkající se nejlepšího zájmu dítěte nebylo automatické či stereotypní. Při hodnocení specifické situace dítěte byly vnitrostátní soudy toho názoru, že je žádoucí umístit dítě k vhodnému páru, aby mohlo být později osvojeno. Dospěly též k závěru, že by odebrání dítěte stěžovatelům nemělo dítěti způsobit vážnou či nevratnou újmu. Na druhou stranu se italské soudy jen okrajově věnovaly zájmům stěžovatelů na rozvoji vztahu s dítětem a dopadům na jejich soukromý život. To však je dle Soudu třeba vnímat v kontrastu s nezákonností jejich jednání.

Soud dle svých slov nepodcenil dopad, který má na soukromý život stěžovatelů okamžité a nevratné odebrání dítěte z jejich péče. Vzhledem ke skutečnosti, že protiváhou zájmu stěžovatelů na jejich osobním rozvoji prostřednictvím rozvoje vztahu s dítětem byl mnohem důležitější veřejný zájem nelegalizovat situaci vzniklou v rozporu s platným vnitrostátním právem, Soud dospěl k závěru, že vnitrostátní soudy neporušily článek 8 Úmluvy, když rozhodly o odebrání dítěte stěžovatelům, a to zvláště s přihlédnutím k zá-

věru, že dítěti tímto nebude způsobena nenapravitelná újma.

III. Oddělená stanoviska

K rozsudku byla přiložena tři souhlasná a jedno (společné) nesouhlasné stanovisko, v němž soudci Lazaro-va Trajkovska, Bianku, Laffranque, Lemmens a Grozev zdůraznili, že dle jejich názoru došlo k porušení práva stěžovatelů na respektování rodinného života. Uvedli, že článek 8 Úmluvy nerozlišuje mezi „legitimní“ a „nelegitimní“ rodinou; pojem „rodina“ má být vnímán jako označení nikoliv pouze rodin vzniklých na základě manželského sňatku, ale také tzv. *de facto* rodinných vazeb, kde spolu zúčastněné strany žijí a jejich vztah je dostatečně stálý. Zároveň nesouhlasili s tím, že doba šesti, resp. osmi měsíců společného soužití stěžovatelů a dítěte byla nedostatečná pro vytvoření pevných a významných vazeb, a měli za to, že již existující vztahy dávají vznik *de facto* rodině. Dále zdůraznili kritérium zájmu dítěte, které v dosavadní ustálené judikatuře Soudu bylo vnímáno jako rozhodující pro závěr o jeho odebrání, a mimo jiné zpochybnili označení dítěte za vhodné k osvojení.

TRESTNÍ ŘÍZENÍ

Rozsudek ze dne 14. února 2017 ve věci č. 30749/12 – Hokkeling proti Nizozemsku

Senát třetí sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že skutečnost, že odvolací soud zvýšil trest uložený stěžovateli, aniž ten měl možnost se účastnit soudního jednání, neboť se nacházel ve vazbě v jiném státě z důvodu spáchání dalšího trestného činu, představuje porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy, a to i tehdy, kdy byl stěžovatel řádně zastoupen obhájcem.

I. Skutkové okolnosti

V květnu 2007 byl stěžovatel soudem prvního stupně odsouzen k trestu odnětí svobody v délce čtyř a půl roku pro drogovou trestnou činnost a těžké ublížení na zdraví s následkem smrti. Stěžovatel i státní zástupce podali proti tomuto rozsudku odvolání. Příprava jednání odvolacího soudu si vyžádala řadu odročení. V březnu 2009 byl stěžovatel po vykonání dvou třetin uloženého trestu podmíněně propuštěn. Zúčastnil se jednání před odvolacím soudem v květnu 2009; jelikož však bylo potřebné vyslechnout další svědky, bylo jednání odročeno na konec října 2009. Počátkem října 2009 byl však stěžovatel zadržen v Norsku přímo při páchaní nové drogové trestné činnosti. Jeho advokát žádal o převezení klienta do Nizozemska, aby se mohl účastnit jednání odvolacího soudu. Ten i státní zastupitelství za tím účelem učinily řadu kroků, požádaly o dočasné vydání stěžovatele a

jednání bylo znovu odročeno, nicméně ukázalo se, že pro takový postup chybí mezinárodní smluvní základ. V červnu 2010 nakonec odvolací soud, po výslovném zvážení všech okolností, včetně té, zda v mezidobí stěžovatelův obhájce mohl s klientem náležitě spolupracovat, rozhodl, že zájem na řádném procesu v přiměřené lhůtě již musí převážit nad stěžovatelovým právem být osobně vyslechnut. Stěžovatel byl odvolacím soudem následně odsouzen k trestu odnětí svobody v délce osmi let, jak požadovalo státní zastupitelství.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODST. 1 A 3 PÍSM. C)
ÚMLUVY

Toto porušení stěžovatel spatřoval v tom, že mu nebylo umožněno osobně se zúčastnit jednání před odvolacím soudem.

Soud při shrnutí své judikatury připomněl, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy sice neukládá státům zřizovat odvolací či kasační soudy, ale pokud tak učiní, musí účastníkům řízení před těmito soudy zajistit základní záruky obsažené v článku 6 (*Delcourt proti Belgii*, č. 2689/65, rozsudek ze dne 17. ledna 1970, § 25, jakož i navazující judikatura). S odkazem na čl. 6 odst. 3 písm. c) až e) Úmluvy podotkl, že předmět a účel článku 6 jako celku ukazuje, že obviněný v trestním řízení má právo účastnit se jednání soudu. Ačkoli řízení konané v nepřítomnosti obviněného není samo o sobě neslučitelné s článkem 6 Úmluvy, došlo by k odepření spravedlnosti, kdyby jednotlivec odsouzený v nepřítomnosti neměl možnost dosáhnout nového projednání věci po skutkové i právní stránce, není-li prokázáno, že se vzdal svého práva být přítomen a osobně se hájit nebo měl v úmyslu vyhybat se řízení (*Sejdovic proti Itálii*, č. 56581/00, rozsudek velkého senátu ze dne 1. března 2006, § 81–82). Pokud má odvolací soud přezkoumat skutkové i právní aspekty a plně posoudit otázku viny a trestu, tím spíše tam, kde má uvážit případné zvýšení trestu, nemůže tak učinit bez přímého posouzení důkazů poskytnutých obžalovaným (*Zahirović proti Chorvatsku*, č. 58590/11, rozsudek ze dne 25. dubna 2013, § 56–57).

V projednávané věci Soud zdůraznil, že nic nenasevňuje tomu, že by se stěžovatel neměl zájem účastnit jednání odvolacího soudu; jeho právní zástupce o tuto možnost usiloval. Byl tedy ve světle uvedené judikatury oprávněn se jednání účastnit.

Projednávaná věc je podle Soudu v podstatě shodná s věcí *F. C. B. proti Itálii* (č. 12151/86, rozsudek ze dne 28. srpna 1991). Skutečnost, že odvolací soud odmítl zvážit opatření, jež by stěžovateli umožnila účastnit se jednání, je ve světle zvýšení trestu nepochopitelná.

Přestože Soud přijal argument vlády, že zadržení stěžovatele v Norsku bylo přímým důsledkem jeho vlastního jednání, a zájem příbuzných oběti i celé společ-

nosti na rychlosti řízení uznal za oprávněný, vzhledem k významnému postavení práva na spravedlivý proces v demokratické společnosti nemůže přítomnost stěžovatele v předchozích fázích řízení ani aktivní vedení obhajoby stěžovatelovým právním zástupcem vyvážit nepřítomnost stěžovatele při jednání odvolacího soudu.

Došlo tudíž k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Myjer v nesouhlasném stanovisku především poukázal na řadu jedinečných okolností případu, včetně té, že vnitrostátní řízení bylo vedeno společně proti několika obžalovaným zapojeným do vytýkané mimořádně závažné trestné činnosti spojené s násilným jednáním drogových gangů. Stěžovatel velmi dobře věděl, kdy se má dostavit na nařízené jednání odvolacího soudu, přesto se pustil do dalších kriminálních aktivit v Norsku, za jejíž následky sám nese plnou odpovědnost; jediné, co nemohl předvídat, bylo přistížení při činu, což samo o sobě není případ vyšší moci nebo nečekané události. Nizozemské orgány se snažily zajistit jeho přítomnost na jednání. Ukázalo se však, že to z právního hlediska není možné. Stěžovatelův obhájce byl přítom s klientem v řádném kontaktu a svého klienta aktivně hájil. Odvolací soud za pomoci vyvažování různých zájmů pečlivě odůvodnil svůj postup. Také vyloučení stěžovatelovy věci k oddělenému projednání by vyvolalo řadu potíží. Za daných okolností tudíž nizozemské orgány učinily vše, co bylo v jejich silách, aby v nejvyšší míře zajistily stěžovatelovo právo na spravedlivý proces. I zločinci podezřelí z únosu a mučení oběti, kterou zanechali mrtvou na staveništi, požívají lidských práv, což ale neznamená, že tento stěžovatel má absolutní právo kontroly nad způsobem vedení trestního řízení.

Rozsudek ze dne 14. února 2017 ve věci č. 7600/09 – *Pătrașcu proti Rumunsku*

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že došlo k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jelikož se vnitrostátní soudy dostatečně nevypořádaly s jeho tvrzením, že byl k obchodování s drogami naveden jednáním policejního agenta.

I. Skutkové okolnosti

Dle policejního protokolu obdržela policie oznámení, že stěžovatel může být zapojen do obchodu s drogami. Příslušný záznam v protokolu však nezmiňoval totožnost původce oznámení ani povahu jím podané informace. S cílem ověřit pravdivost tohoto tvrzení oslovil stěžovatele policista X v přestrojení. Stěžovatel jej ujistil, že požadované drogy skutečně obstarat dokáže. Stěžovatel se později obrátil na X

s nabídkou odkoupení dvou tisíc tablet extáze. Po těchto událostech bylo zahájeno vyšetřování a státní zástupce vydal povolení k použití X jako utajeného policejního agenta za účelem odkrytí identity spolupachatelů a obstarání důkazů. Policista X následně opakovaně kontaktoval stěžovatele s dotazem, kdy dojde k předání smlouveného zboží. Stěžovatel jej měl zpravit, že on sám žádné drogy nemá a že tyto musí nejprve přivést jeho kamarádi ze zahraničí. S odstupem času se stěžovatel obrátil na X, aby mu sdělil termín a místo předání. Agentu X doprovázel na schůzku i jeho kolega Y, rovněž policista v utajení. Stěžovatel spolu s G. G. odvezli oba policisty na čerpací stanici za městem, kde je očekával C. A. O. V průběhu setkání, kdy mělo dojít k předání zboží a zaplacení sjednané kupní ceny, zakročila policie a dozorující státní zástupce. Všichni přítomní dealeri byli na místě zadrženi. Ve vozidle, jímž přijel C. A. O., našla policie 742 tablet extáze. Za zprostředkování prodeje značného množství drog byl stěžovatel v navazujícím řízení odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání šesti let.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODST. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel v řízení před Soudem namítal, že byl ke spáchání daného trestného činu vyprovokován policejním agentem v rozporu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Soud na úvod připomněl, že přípustnost důkazů se řídí v prvé řadě pravidly vnitrostátního práva. Vnitrostátním soudům proto přísluší hodnotit jimi shromážděné důkazy a rozhodovat o přípustnosti důkazů navrhovaných účastníky. Úkolem Soudu podle Úmluvy je toliko zkoumat, zda bylo posuzované řízení spravedlivé jako celek. Dle ustálené judikatury týkající se metod vyšetřování drogové a korupční trestné činnosti sice obecně lze připustit použití policejních agentů jednajících v utajení za předpokladu, že je doprovázeno jasnými omezeními a zárukami, ale veřejný zájem nemůže ospravedlnit použití důkazu získaného v důsledku policejní provokace (*Teixeira de Castro proti Portugalsku*, č. 25829/94, rozsudek ze dne 9. června 1998, § 35–36 a 39). Soud rozlišuje na straně jedné vyprovokování trestného činu, které je čl. 6 odst. 1 Úmluvy bezvýhradně zapovězeno, a použití legitimních utajovaných metod práce a technik v průběhu vyšetřování na straně druhé. K určení, zda posuzované jednání v konkrétním případě představovalo policejní navádění, Soud ve své judikatuře rozvinul test, který se skládá ze dvou kroků – substantivního a procesního.

Substantivní test spočívá ve zkoumání, zda by ke spáchání trestného činu bylo došlo i bez přičinění orgánů veřejné moci. Policejní provokací se přitom rozumí situace, kdy agent – ať již přímo člen bezpečnostních složek nebo osoba jednající na základě jejich

pokynů – se neomezí na čistě pasivní vyšetřování trestné činnosti, nýbrž za účelem obstarání důkazů potřebných k zahájení trestního stíhání vyvine takový vliv, že dotyčnou osobu pobídne ke spáchání trestného činu, ke kterému by jinak nebylo došlo (*Ramanauskas proti Litvě*, č. 74420/01, rozsudek velkého senátu ze dne 5. února 2008, § 55). Při zkoumání, zda agent vybočil ze své čistě pasivní role, jsou podstatné důvody, které vedly k zahájení tajné operace, jakož i následné chování státních orgánů, které ji prováděly. V tomto ohledu je zvláště významné, zda existovalo objektivní podezření, že stěžovatel byl zapojen do trestné činnosti, nebo se s ohledem na okolnosti mohl jevit predisponován k jejímu spáchání (*Bannikova proti Rusku*, č. 18757/06, rozsudek ze dne 4. listopadu 2010, § 38). Jakákoli předběžná informace o existujícím záměru spáchat trestný čin musí být ověřitelná (*Vanyan proti Rusku*, č. 53203/99, rozsudek ze dne 15. prosince 2005, § 49). Pro určení, zda existovalo objektivní podezření, je rovněž zásadní okamžik, ve kterém do děje vstoupily orgány státu, tedy zda se pouze přidaly k již páchané trestné činnosti, nebo zda ji samy svým jednáním vyvolaly. Konečně hraje roli i to, zda bylo utajených technik použito v návaznosti na informace poskytnuté od soukromé osoby, nebo od agenta či informátora policejního orgánu. Druhý z těchto zdrojů budí zvýšené riziko, že orgány státu překročily svou čistě pasivní roli a jednaly v postavení agenta provokatéra.

Soud dále zpravidla zkoumá i procesní hledisko, tedy způsob, jakým se vnitrostátní orgány vypořádaly s námitkou stěžovatele, že jeho jednání bylo protiprávně vyprovokováno. Toto hledisko nabývá na významu zejména tehdy, pokud Soud nemá k dispozici úplný obsah spisu nebo mezi účastníky řízení přetrvávají rozpory co do rozhodných skutečností. Pokud tvrzení obviněného nejsou zjevně nepravděpodobná, je především na orgánech činných v trestním řízení, aby prokázaly, že k policejní provokaci nedošlo. Úlohou soudů je přezkoumat skutkové okolnosti daného případu a přijmout nezbytné kroky, aby vyšla najevo pravda. Jestliže naznají, že k policejní provokaci došlo, musí z toho vyvodit odpovídající důsledky plynoucí z Úmluvy, tedy vyloučit z projednávání veškeré důkazy opatřené prostřednictvím policejní provokace (*Bannikova proti Rusku*, cit. výše, § 56). Co se týče rozsahu přezkumu, soudní orgány se musejí zabývat zejména důvody, které vedly k zahájení utajené operace, mírou zapojení policejních orgánů, povahou provokace a nátlakem, kterému byl stěžovatel vystaven. Kromě toho musí řízení dostát požadavku kontraktornosti. Zpravidla tak musejí být vyslechnuti policejní agenti a jiní očití svědkové předmětných událostí, případně alespoň předloženy pádné argumenty, proč k jejich výslechu nebylo možné přistoupit. Stěžovateli musí být umožněno klást těmto svědkům otázky.

V projednávané věci Soud naznal, že stanoviska účastníků se rozcházejí v tom, zda příslušné orgány při vyšetřování zůstaly pasivní, nebo se dopustily vyprovokování trestné činnosti. Liší se zejména v roli, kterou měl sehrát utajený policejní agent, a v otázce existence objektivního podezření o zapojení stěžovatele do obchodu s drogami v době předcházející vstupu policejního agenta do chodu událostí. Dle policejních záznamů to byl právě policejní agent X, který poprvé oslovil stěžovatele s nabídkou na koupi drog. Předmětný záznam ani rozhodnutí, jímž bylo použití policejního agenta povoleno soudem, však neobsahují bližší určení původu informace, kterou policejní orgány tímto postupem ověřovaly. Není tak zřejmé, zda pocházela od soukromého nebo policejního zdroje. Jisté však je, že stěžovatel do této doby neměl žádný záznam v trestním rejstříku a ani u něho v průběhu tajné operace drogy nebyly nalezeny (*Scholer proti Německu*, č. 14212/10, rozsudek ze dne 18. prosince 2014, § 85 a 86). Ačkoli to byl policejní agent, který stěžovatele oslovil jako první a následně jej opakovaně kontaktoval za účelem obstarání drog, nelze dle Soudu přehlížet, že stěžovatel bez nátlaku a okolků odvětil, že je schopen drogy sehnat. V projednávané věci však nelze s jistotou určit, na základě jakých informací byla operace zahájena, tj. zda příslušné orgány disponovaly od počátku relevantními důvody.

Proto se Soud dále zaměřil na posouzení procesní stránky věci a zkoumal, zda se vnitrostátní soudy řádně vypořádaly s námitkou stěžovatele, že se stal obětí policejního navádění. Vzhledem k okolnostem bylo úlohou soudů vynaložit úsilí k objasnění pravdy. Důkazní břemeno stran prokázání, že k policejní provokaci nedošlo, přitom z povahy věci spočívalo na obžalobě. Vnitrostátní soudy však blíže nezkoumaly tvrzení obsažené v policejním záznamu, dle něhož policie disponovala oznámením, že stěžovatel mohl být zapojen do předmětné trestné činnosti. Objasnění této skutečnosti bylo přitom zcela klíčové pro určení, zda existovaly relevantní důvody pro využití institutu policejního agenta. Stěžovatel měl sice v rámci řízení příležitost vyslechnout a klást otázky klíčovému svědku obžaloby, policejnímu agentu X, nicméně dotazy jeho právního zástupce na to, zda byla daná operace povolena v rámci probíhajícího vyšetřování, nebo i bez předchozího podezření, soud nepřipustil. Ani výpověď agenta X nebyla způsobilá rozptýlit podezření, že se v daném případě mohlo jednat o policejní provokaci. Odsouzení stěžovatele přitom bylo založeno výlučně na důkazech, které byly pořízeny v rámci dané operace.

S přihlédnutím k těmto okolnostem Soud konstatoval, že i když si je vědom obtíží, s nimiž se nutně orgány činné v trestním řízení potýkají při vyšetřování drogové trestné činnosti, nezbyvá než uzavřít, že vnitrostátní soudy nepodrobily tvrzení stěžovatele, že byl vystaven policejní provokaci, dostatečně zevrubnému

zkoumání. Řízení proto nelze považovat za spravedlivé ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy a k porušení tohoto ustanovení došlo.

III. Odlišné stanovisko

K rozsudku připojil nesouhlasné stanovisko soudce Kūris, který nesouhlasil s tím, že by skutkové pochybnosti měly svědčit výlučně ve prospěch stěžovatele a naopak jít k tíži žalované vlády. Stěžovatel se původně za přítomnosti advokáta doznal k podílu na dané trestné činnosti a svou výpověď změnil až později, když začal tvrdit, že se ke spáchání činu odhodlal až pod nátlakem a vytrvalým nabádáním ze strany policejního agenta. Vzhledem k těmto rozporným výpovědím nebylo rozumných důvodů pochybovat o tom, že stěžovatel skutečně byl do předmětné trestné činnosti zapojen. Za této situace měl být nutně upřednostněn veřejný zájem na potírání této společensky vysoce nebezpečné formy trestné činnosti před procesními právy stěžovatele.

VĚZEŇSTVÍ

Rozsudek ze dne 17. ledna 2017 ve věci č. 21575/08 – *Janovskis proti Litvě*

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že omezením přístupu stěžovatele ve výkonu trestu odnětí svobody k informacím o možnostech vzdělávání umístěným na internetu porušily vnitrostátní orgány jeho právo přijímat informace jako součásti práva na svobodu projevu zaručeného článkem 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel během výkonu trestu odnětí svobody zaslal dopis ministerstvu školství a vědy, jímž žádal o poskytnutí informací o možnosti dálkového studia na univerzitě; jako absolvent lékařské fakulty měl zájem o studium oboru lidských práv na fakultě právnické. Uvedl, že je ve výkonu trestu a nemůže tedy studovat prezenčně. Ministerstvo ho plně odkázalo na své internetové stránky, kde jsou k dispozici veškeré aktuální informace o možnostech vzdělávání a pracovního uplatnění.

Stěžovatel následně požádal věznicí o přístup na uvedenou internetovou stránku a do své e-mailové schránky. Dle ředitele věznice nebylo vyjádření ministerstva vyčerpávající, neboť nezohlednilo konkrétní situaci stěžovatele, jenž byl ve výkonu trestu. Ředitel stěžovateli doporučil, aby se na ministerstvo obrátil znovu s žádostí o poskytnutí předmětných informací v písemné podobě, a zdůvodnil nemožnost přístupu k internetu chybějící právní úpravou, jež by vězňům dávala právo používat internet či mít e-mailovou schránku. Stěžovatel podal vězeňské službě stížnost s cílem domoci se přístupu k internetu, neboť žádný

právní předpis nezakazoval získávat informace od státních institucí v elektronické podobě. Vězeňská služba mu přístup k internetu odmítla s tím, že právní předpisy upravující výkon trestu nedovolují vězňům používat internet. Stěžovateli opět doporučila, aby o uvedené informace požádal ministerstvo.

Správní soudy, na něž se stěžovatel obrátil, jeho žalobu proti rozhodnutí věznice o neumožnění přístupu k internetu zamítly s odkazem na neexistenci právní úpravy, jež by vězňům dávala právo užívat internet.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že omezení přístupu vězňů k internetu nebylo výslovně stanoveno zákonem a vnitrostátní orgány včetně správních soudů jej systematicky dovozovaly pouze z podstaty samotného výkonu trestu odnětí svobody. Stěžovatel dále poukazoval na právo vězněných osob používat počítač zakotvené v zákoně o výkonu trestu. Dále namítal nepřiměřenost omezení, když přesné a aktuální informace týkající se možností vzdělávání byly dostupné pouze na internetové stránce ministerstva. Nepřiměřenost dokládal i poukazem na to, že několik států umožňuje omezený přístup vězňů k internetu.

Soud poznamenal, že veřejnost má právo přijímat informace obecného zájmu a stát v tom nesmí jednotlivcům bránit. Dále upřesnil, že stěžovatel se domáhal konkrétního způsobu přístupu k informacím prostřednictvím internetové stránky ministerstva školství a vědy. Soud zopakoval, že internet hraje důležitou roli v přístupu veřejnosti k informacím a v obecné rovině usnadňuje jejich šíření (*Delfi AS proti Estonsku*, č. 64569/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2015, § 133). S výkonem trestu odnětí svobody je však dle Soudu nevyhnutelně spojeno omezení komunikace vězněných osob s vnějším světem, včetně možnosti získávat informace. Článek 10 Úmluvy proto nelze vykládat tak, že zakládá všeobecnou povinnost státu umožnit vězňům přístup k internetu či určitým internetovým stránkám (*Kalda proti Estonsku*, č. 17429/10, rozsudek ze dne 19. ledna 2016, § 45). Ve světle toho, že vnitrostátní právo zaručuje přístup k informacím o vzdělání, Soud uznal, že omezení stěžovatele v přístupu k internetové stránce ministerstva představuje zásah do jeho práva přijímat informace. Následně zkoumal, zda byl uvedený zásah stanoven zákonem, sledoval jeden či více legitimních cílů uvedených v druhém odstavci článku 10 Úmluvy a zda

byl přiměřený, tj. nezbytný v demokratické společnosti za účelem dosažení legitimního cíle.

Soud zjistil, že v předmětné době neexistoval žádný výslovný zákonem stanovený zákaz přístupu k internetu ve věznici. Obecný zákaz používání „ostatních prostředků elektronické komunikace“, dopadající i na internet, byl zaveden až v roce 2010. Dle Soudu však v rozhodné době několik vnitrostátních právních předpisů výslovně zakazovalo používání telefonů a prostředků radiové komunikace a stanovilo, že veškerá korespondence vězňů probíhá v písemné formě prostřednictvím vězeňských orgánů. Přístup k internetu by umožnil uvedená pravidla obcházet. Protože stěžovatel měl možnost seznámit se s existencí zákazu přístupu k internetu, Soud dospěl k závěru, že zákaz dopadající na vězněné osoby byl stanoven zákonem ve smyslu článku 10 Úmluvy. Soud rovněž přisvědčil námítce vlády, že uvedený zásah sledoval legitimní cíl ochrany práv třetích osob a předcházení nepokojům a trestné činnosti (*Kalda proti Estonsku*, cit. výše, § 47).

Při zkoumání přiměřenosti zásahu Soud poznamenal, že příslušná internetová stránka obsahovala základní a aktualizované informace o možnostech vzdělání v Litvě, včetně podmínek pro podávání přihlášek v příslušném akademickém roce. Obsahovala dále informace podstatné pro případnou další komunikaci se vzdělávací institucí. Vnitrostátním orgánům Soud vytknul, že se zabývaly pouze obecným zákazem přístupu k internetu a vůbec se nevěnovaly možnosti přístupu ke konkrétní stránce za účelem dalšího vzdělávání stěžovatele. Soud dále odkázal na řadu pramenů práva Rady Evropy a obecně mezinárodního práva a připomněl důležitost internetu pro zajištění a zlepšení lidských práv. Přístup k němu označil za právo a zároveň prostředek k překonání „digitální propasti“ (*Kalda proti Estonsku*, cit. výše, § 52). Některé informace jsou navíc v současné době přístupné již pouze na internetu. Soud zmínil, že vnitrostátní orgány vůbec nezhledaly možnost omezeného či kontrolovaného přístupu ke konkrétní internetové stránce zřízené ministerstvem, čímž by bylo vyloučeno jakékoli bezpečnostní riziko. Neshledal tak dostatečné důvody ospravedlňující zásah do stěžovatelova práva přijímat informace a ve světle specifických okolností případu dospěl k závěru, že uvedený zásah nebyl nezbytný v demokratické společnosti, čímž došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

ZÁVĚREM...

V druhém čtvrtletí tohoto roku byla produkce Soudu vůči **České republice** opět velmi malá – Soud vydal toliko jeden rozsudek a jedno rozhodnutí.

Počátkem dubna Soud po více než tříletém přemítání rozhodl o spravedlivém zadostiučinění ve věci **Žáková proti České republice** (č. 2000/09, rozsudek ze dne 6. dubna 2017). V předchozím rozsudku ve věci **samé** z října 2013 Soud dospěl k závěru, že v souvislosti se sporem stěžovatelky s městem Třebíč o vlastnické právo k pozemkům využívaným pro komunální služby bylo porušeno její právo na ochranu majetku. Rozsudek o spravedlivém zadostiučinění je zajímavý především tím, jak se Soud vypořádal se skutečností, že právní zástupce stěžovatele zveřejnil v médiích podrobnosti o **jednání o smírném urovnání věci**, která nicméně mají na základě článku 39 Úmluvy zůstat striktně **důvěrná**. Jelikož přístup Soudu vyvolává závažné otázky z hlediska souladu s dosavadní rozhodovací praxí a především pak do budoucna vážně ohrožuje účinnost a praktickou proveditelnost mnohých jednání o smíru, podala vláda žádost o postoupení věci velkému senátu. O žádosti bude Soud rozhodovat v průběhu srpna či počátkem září. Poněkud nepochopitelné v této souvislosti je, že ačkoli vláda Soud požádala, aby o žádosti o postoupení rozhodl společně s žádostí o postoupení v tomto Zpravodaji anotovaných rozsudků **Heldenburgovi proti České republice** a **Čapský a Jeschkeová proti České republice**, jelikož všechny tři věci nastolují velmi podobné a vzájemně provázané otázky, alespoň co se institutu zneužití tíče, Soud se rozhodl o posledních dvou jmenovaných věcech rozhodnout zvlášť již dne 3. července 2017.

V květnu pak Soud ve věci **Zaňko proti České republice** (č. 16782/15, rozhodnutí ze dne 23. května 2017) označil za dostatečnou výši **odškodnění**, kterou stěžovatelka na vnitrostátní úrovni obdržela za **nepřiměřenou délku soudního řízení**.

Ve vztahu k **jiným smluvním stranám Úmluvy** zmiňme především velmi významné, a to i s ohledem na českou právní úpravu obsaženou v zákoně o specifických zdravotních službách a občanském zákoníku, zpřesnění judikatury Soudu ve věci podmínek **právního uznání změny pohlaví** (**A. P., Garçon a Nicot proti Francii**, č. 79885/12 a další, rozsudek ze dne 6. dubna 2017). Soud v tomto rozsudku konstatoval, že podmiňovat právní uznání změny pohlaví chirurgickým zákrokem, který může mít za následek sterilizaci, je v rozporu s článkem 8 Úmluvy, který chrání mj. právo na fyzickou integritu jednotlivce. V rozporu s článkem 8 Úmluvy dle Soudu naopak není podmínka diagnózy poruchy genderové identity.

Přívlastkem „neakceptovatelný“ označil mluvčí ruské vlády závěr ve věci **Tagayeva a ostatní proti Rusku** (č. 26562/07 a další, rozsudek ze dne 13. dubna 2017), v níž Soud konstatoval, že ruské orgány nepřijaly žádná účinná opatření, aby předešly **teroristickému útoku** na školu v Beslanu v září 2004, ačkoli o bezprostřední hrozbě takového útoku měly k dispozici dostatečné informace. Ani operace na osvobození rukojmích nebyla náležitě připravena a zorganizována a během ní došlo i k použití síly, jež byla pro daný účel zjevně nepřiměřená. Celá událost pak navíc ze strany příslušných orgánů nebyla účinně vyšetřena.

Ruské vládě Soud neudělal radost ani v červnu, kdy ve věci **Bayev a ostatní proti Rusku** (č. 67667/09 a další, rozsudek ze dne 20. června 2017) rozhodl, že zákonodárství, které pod hrozbou pokuty **zakazuje „propagandu homosexuality vůči dětem“**, nesleduje žádný cíl, který by v demokratické společnosti mohl být považován za legitimní, ale je naopak výrazem předsudků majoritní společnosti vůči sexuální menšinám, když svoboda projevu o otázkách spojených se sexuální orientací není způsobila negativně ovlivnit „tradiční rodinu“, ohrozit veřejné zdraví či demografickou situaci ani přimět děti k „homosexuálnímu stylu života“.

Pro české správní soudnictví je nepochybně zajímavý rozsudek **Chap Ltd proti Arménii** (č. 15485/09, rozsudek ze dne 4. května 2017), z něhož lze vyčíst první náznaky, jak bude Soud **na oblast správního trestání** uplatňovat **pravidla pro zohlednění svědeckých výpovědí, které nebyly učiněny před soudem**, které velký senát Soudu nedávno ve vztahu k trestnímu řízení upřesnil ve věci **Schatschaschwili proti Německu** (č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015).

Konečně by vaší pozornosti určitě neměl uniknout rozsudek velkého senátu ve věci **Simeonovi proti Bulharsku** (č. 21980/04, rozsudek velkého senátu ze dne 12. května 2017), který dále zpřesňuje **podmínky** (**Ibrahim a ostatní proti Spojenému království**, č. 50541/08, rozsudek velkého senátu ze dne 13. září 2016), za nichž je z pohledu práva na spravedlivý proces přípustné, aby **osoba podezřelá** ze spáchání trestného činu **nebyla během úvodních fází řízení – zde během zadržení na policejní stanici – zastoupena advokátem**.

Krásné léto za tým autorů Zpravodaje vám přeje

Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce

